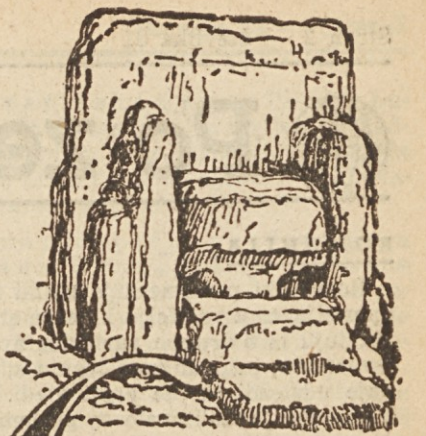


Koroška



Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto III.

Celovec, 25. julia 1947

Številka 31

Ob drugi obletnici „Koroške kronike“

„Koroška kronika“ je 19. julija obhajala drugo obletnico. Ob tej priliki bi vam rad podal pregled dela slovenske sekcije pri Britanski obveščevalni službi, ki se je začelo julija 1945, dva meseca po koncu vojne in po vkorakanju 8. armade na Koroško.

Če se pripravljamo izdajanje novega časopisa, je treba prebrati tisoč zaprek in težko. „Koroška kronika“ pa je naletela na še večje težave, kakor se jih navedno najde. Nacisti so bili zastavili vse svoje sile, da iztrebijo vse sledove slovenskega jezika in slovenske kulture na Koroškem. Kar je bilo slovenskih knjig, so požgali in uničili in Slovenci, ki bi bilo zmožni časnikarskega in kulturnega dela, so bili deloma še razkropljeni po izseljeniških taboriščih v Nemčiji, deloma so bili zaposleni z obnovo svojih domov in eksistenc, a deloma so z nezaupanjem gledali novega „okupatorja“, tako da je manjkalo tudi uredniškega osebja. Tudi tehnične ovire so bile nepregledne. Pri vseh teh okoliščinah je včasih res že izgledalo, da izhajanje slovenskega lista ne bo mogoče.

A 19. julija 1945 je „Koroška kronika“ le zagledala luč sveta. Do konca leta smo se osredotočili samo na tedensko izdajanje časopisa. Decembra 1945 smo dali v tisk slovenski stenski koledar za leto 1946, ker smo bili mnenja, da bo morda koristen pripomoček marsikateremu slovenskemu gospodarju ali gospodinjici, ki se bo hotela s hitrim pogledom prepričati o datumu. Da naša misel ni bila slaba, nam je dokazalo 6000 slovenskih družin.

Zakaj Slovenci ne bi čuli svoje besede tudi v domačem radiu? Za začetek smo dobili samo 5 minut poročil dnevno, a začetek je bil, četudi skromen, a pomemben v toliko, ker do takrat v celovškem radiu slovenskega jezika ni bilo. Z oddajanjem 5 minutnih poročil za Slovence smo začeli 6. januarja 1946, a 3. marca istega leta nam je bilo mogoče dobiti še pol ure dvakrat tedensko za glasbene oddaje. Do danes je celovški radio prenašal vsega skupaj 145 polurnih oddaj.

Kmalu po uvedbi glasbenih oddaj smo z veseljem pozdravili sodelovanje Slovenske Prosvetne zveze s svojimi pevskimi zbori, kajti ona je bila kot koroška ustanova najbolj primerna za obnovo in zopetno ožvitev slovenske folklorne na Koroškem. Žal pa je prišlo do poizkusov, dati tem oddajam, ki naj bi bile izključno kulturnega značaja, politične tendence, kar pa ni v skladu z našim delovanjem. Prosvetna zveza nam je nato odrekla sodelovanje, kar je gotovo velika škoda za koroške Slovence. Vendar upamo, da je to stanje samo prehodno in da 32 zelo uspešnih oddaj, ki jih je imela Prosvetna zveza, ne bo ostalo dokončno število.

V marcu 1946 je izšla druga posebna publikacija za Slovence: zemljevid Južne Koroške z obmejnimi deli Jugoslavije in Italije v treh jezikih. Zanimanje javnosti nam je pokazalo, da smo pravilno razumeli želje koroških Slovencev po zemljevidu svoje ožje domovine s krajevnimi imeni v materinščini. Z gotovih strani so nas sicer sumničili, da zasledujemo s tiskanjem tega zemljevida mračne politične namere, vendar je bilo to prav tako neizogibno kakor brez vsake podlage.

Prve slovenske voščilne karte po vojni so izšle za Veliko noč leta 1946, drugič za Božič in s še večjo naklado in končno za letošnjo Veliko noč.

Koledar smo izdali tudi za letošnje leto, tokrat poleg stenskega tudi v obliki knjige, z ilustracijami. Obenem smo dali na razpolago stavek in klišee za stenski koledar Slovenske Kmečke zveze.

Po dolgih mesecih čakanja je bilo končno mogoče aprila tega leta dati koroškim Slovincem prvo slovensko leposlovno knjigo po vojni. Kot ponatis podlistka v „Koroški

Nihče na svetu si ne želi vojne

Iz govora britanskega zunanjega ministra Bevina

Britanski zunanji minister je imel na konferenci zveze transportnih delavcev v Hastingsu daljši govor v katerem je rekel med drugim: »Osnovna načela moje politike sploh niso politična. Slišal sem govori o evropskih Združenih državah. Tudi sam sem pred 20 leti predložil takšno resolucijo v Edinburgu. Toda takratni svet je bil drugačen. Poizkus za združitev sveta, če mislite v glavnem na politično združenje, nima smisla. Vojna zagrenjenost je namreč poostrila rasne in narodne težave.

Če pridete v državo, kjer je bilo 5 milijonov ljudi sežganih v krematorijih, ne bo dobro govoriti o dobrem sosedstvu z ljudmi, ki so to storili. Nemci so v glavnem med vojno spravili v Nemčijo iz drugih držav okoli 12 milijonov ljudi. Človeku ki je bil v koncentracijskem taborišču ali ki so ga pretepali, ne moreš že naslednje jutro reči: »Pojdi in ga objemi ter bodi dober tovariš z njim.« To ne gre. V naši državi vsega tega nismo videli.

Včasih mi očitajo, da sem preveč potrpežljiv. Toda če opazujem svet, opažam, da

je čas sredstvo, ki najbolje celi rane. Ne le danes ampak v zadnjih treh letih sem v mednarodnem svetu pripisoval važnost temu, da sem skušal povsod, kjer sem mogel, pospeševati gospodarsko edinstvo, da bi združil ljudi pri delu, od katerega bi imeli vsi dobiček. Že takrat, ko je bilo treba rešiti avstrijsko-italijanski spor v Tirolski, sem čutil, da je najbolje dati prednost gospodarskemu sodelovanju na tem področju. Prepričan sem, da bo v teku časa ta stoletni spor med Italijani in Avstrijci izginil, kajti oboji bodo imeli korist od novega sporazuma.«

Govorec o Trstu, je Bevin rekel, da so tukaj ustvarili položaj, ki bi mnogo lažje rodil dobre uspehe, ki si jih sploh zamore zamisliti, le, če bi 9 centralnih držav, ki jim to veliko pristanišče služi, moglo biti organiziranih. Nato je nadaljeval: »Toda velika težava je z gonilno silo. V današnjem mehaniziranem svetu je zahteva po gonilni sili, po ugodju in po višji življenjski stopnji naravnost ogromna. Ne verjamem, da bi premog sam mogel zadostiti tej

zahtevi. Tudi vodne sile sveta bomo morali vpreči. Vzemimo na primer veliko alpsko verigo, ki se razteza delno po Avstriji, Franciji in Italiji. Te države imajo krasno možnost, če bodo mogle zgraditi električne naprave, ki bi proizvajale »beli premog«, za povečanje življenjske stopnje vseh teh držav.

Bevin je nato prešel na Marshallovo ponudbo. Amerika je rekla: »Poglejte, kaj morete storiti sami zase in mi vam bomo pomagali.« Mislim, da je prav, da Amerika dopolni, kar manjka. Države, za katere gre, so bile med vojno opustošene. Američani so veliko prispevali v vojni, toda pravično in primerno je, da nam pomagajo s svojo veliko produkcijsko politiko. »Če pa želite, da bo Evropa gospodarsko neodvisna od Združenih držav in če želite, da bo Britanija gospodarsko neodvisna od Združenih držav, je pot, ki vodi k temu ta, da ugotovite maksimum tega, kar morete sami storiti, nato pa naredite seznam glavnih dobrin, ki jih potrebujete, da bo mogel vaš stroj steči.« To jaz delam in to je vse, kar delam. Rekli so mi, da vodim svet v München, toda to se je razblinilo, odkar je Českoslovaška šla v Moskvo.«

Bevin je rekel, da mu očitajo češ, da skuša razdeliti Evropo. Rekel je, da se je dve leti boril in poskušal še tako brezizvedne stvari, samo da ne bi prišlo do razdelitve Evrope. On ne želi razdeliti Evrope in nikakega dela sveta in tudi ne želi razdvajati Amerike od Evrope. Svet je premajhen, da bi ga kakor koli razdvajali.

»Važno je tudi vprašanje Daljnega vzhoda. Daljnji vzhod je sicer zelo daleč, ima pa isto potencialno nevarnost, kakor jo vidimo v Evropi. Biti moramo zelo previdni in potrpežljivi ter skušati razumeti tiste, ki nas zdaj ne razumejo. Skušati moramo doseči sporazum.« Rekel je, da noče reči ničesar, kar bi povzročilo kako zamero. Pri reševanju teh velikih vprašanj bo vedno zelo previden.

Nihče na tem svetu si ne želi vojne. Niti Britanija, niti Francija, niti Sovjetska zveza, niti Amerika. Imamo je že preveč. Bevin je rekel, da si ne bi dovolil niti bojzani pred atomsko bombo ali pred čemer koli. Uspešna politika lahko doseže, da bodo vse te stvari nepotrebne in brez koristi.

Trgovinska pogajanja med Sovjetsko zvezo in Českoslovaško v teku

Poročevalec »Times«-a iz Prage poroča, da je izjavil namestnik českoslovaškega ministrskega predsednika, dr. Zenkel, da bi Sovjetska zveza odpovedala českoslovaško-sovjetsko pogodbo o zavezništvu, če bi se Českoslovaška udeležila Pariške konference glede Marshallovega načrta.

Dr. Zenkel je nadalje izjavil, da Českoslovaške ne zanimajo samo gospodarske pogodbe le z onimi državami, s katerimi je Českoslovaška sklenila tudi politične zveze.

Poročevalec »Times«-a izjavlja, da opozarjajo v Pragi na to, da morajo začeta českoslovaško-ruska trgovinska pogajanja v podrobnostih šele izdelati, ker so šele v začetnem obdobju. Dopisnik dostavlja k temu, da je presenetljivo dejstvo, da daje Rusija Českoslovaški ogromne množine kr-

me in istočasno kupuje krmo na Madžarskem.

Posebni poročevalec »News Cronicle« poroča iz Prage, da je Českoslovaška sedaj zmožna dobavljati Veliki Britaniji železne železniške vagonne.

Število železniških vagonov, katere bi mogli pošiljati Veliki Britaniji, zavisi od pošiljk, ki bi jih dobila Českoslovaška od Velike Britanije. Českoslovaška potrebuje v prvi vrsti surovine, posebno volno.

Nek visok uradnik českoslovaškega urada za zunanjo trgovino je izjavil, da sklep českoslovaške vlade, odkloniti udeležbo pri Pariški konferenci, ne bo preveč vplival na českoslovaško trgovino. Pošiljke na vzhod bodo prekoračile českoslovaško celotno trgovino komaj za 30%. Rusija stoji pri nakupu českoslovaškega blaga na osmem mestu, Velika Britanija pa na sedmem.

kroniki» smo izdali eno izmed klasičnih del slovenske literature, Cankarjev »Križ na gori«. Kmalu so sledile druge knjige. »Rotija«, ki jo je napisal Karel Mauser, prvi zvezek »Mladinske knjižnice« z dvema pravljicama in prvi del »Slovenske slovnice«. Povpraševanje po teh knjigah je veliko. Žal nam je le, da nam ni bilo mogoče natisniti še več slovenskega čtiva.

Spored slovenskega radia se je 9. septembra 1947 razširil še na četrtne jutranje oddaje, v katerih prinašamo izvlečke iz svetovnega tiska, predavanja o slovenski zgodovini, nasvete za gospodinje itd. Poleg tega smo uvedli ob nedeljah namesto poročil 5-minutno oddajo »Iz slovenske kulturne zakladnice«, v kateri prinašamo dela iz slovenskega leposlovja.

Knjig, ki smo jih izdali, je še vse premalo za Slovence na Koroškem, ki so toliko časa pogrešali čtiva v materinščini. Da vsaj deloma premostimo pomanjkanje slovenskih šolskih knjig, smo stopili v zvezo s Trstom, kjer izdaja Zavezniška vojaška uprava šolske knjige v slovenščini. Prejeli smo celo vrsto teh knjig, ki jih kupujejo koroški učitelji. Tudi po molitvenikih je veliko povpraševanje, zato smo jih pred nekaj dnevi naročili precejšnje število iz Trsta. Dobava knjig iz Trsta je še v povojih, vendar upamo, da bo možno v bodoče zadovoljiti po-

trebam Slovencev na Koroškem po lastnih knjigah v mnogo večji meri.

S tem pregledom sem vam hotel prikazati, na koliko načinov smo skušali doprinese k kulturni poživitvi slovenske Koroške. Vse naše delovanje je imelo samo ta namen, kajti kultura je srce in mozeg vsakega naroda. Glavni predmet našega delovanja je še vedno tedensko izdajanje »Koroške kronike«, ki je eden najstarejših časopisov nove Avstrije. Pred več kot enim letom je bilo vsem mislečim ljudem jasno, da bo prišel čas, poln politične napetosti, ko bodo velesile razpravljale o Avstriji in njenih mejah. Odločili smo se, da v »Koroški kroniki« ne bo prostora za politične strasti, ki se razplamtujejo ob takih prilikah in ki jih Koroška že iz preteklosti pozna, temveč da bo naše delo obstajalo v tem, da nudimo našim čitalcem (kakršnega koli političnega naziranja tudi so) kulturne dobrine in razvedrilo.

Vesel sem, da lahko rečem, da se več tisoč Korošcev zanima za to, kar tedensko prinašamo v našem listu. Tudi napadov smo pričakovali in res niso izostali. Imenovali so »Koroško kroniko« popolnoma pravilno kot »apolitičen« list. Obdolžili so nas za »kolaboraterje«, toda ni nas presenetilo, ker nismo drugega pričakovali. Ne pričakujemo, niti ne želimo hvale od vseh strani.

Tretje leto našega dela se je začelo. Gotovo je, da ne bo brez težav. Naš namen je, da tiskamo in izdamo še več publikacij za Slovence. Trenutno se bavimo z načrtom, da širokemu krogu nemških radijskih poslušalcev pripomemo do znanja slovenskega jezika. Morda nas bodo sedaj zopet z druge strani dolžili nasilne slovenizacije. Radijski poslušalci sami prisijo, da se udeležijo slovenščine za Nemce in mi bomo skušali po najboljši volji njihovim željam ugoditi. Razume se, da naši poizkusi v tej smeri ne bodo prizadeli sedanjih oddaj, v katerih pomagamo Slovincem, ki niso obiskovali slovenskih šol, da se поблиže seznajajo z vsemi lepotami, a tudi težavami svoje materinščine.

Minuli dve leti sta bili zelo zanimivi. Ponosni smo v prepričanju, da smo morda le doprinesli skromen delež k slovenski kulturi na Koroškem in obenem se veselimo, da lahko drugim prepustimo delo političnega razgrajanja. Mogoče bo kmalu konec tega razgrajanja, a slovenske besede, slovenske pesmi in slovenske knjige ne more biti več konec na Koroškem. Važni nismo mi, temveč dobrobit koroških Slovencev. Skušali smo jim služiti in služiti jim bomo skušali tudi v bodoče.

Gerald R. Sharp,
šef Britanske obveščevalne službe.



Po zemeljski obli

ROMUNIJA

Romunski parlament je ukinil imuniteto opozicijskemu voditelju kmečke stranke dr. Maniuju in 5 drugim parlamentarnim odposlancem, pripadnikom Maniuja, ker so se baje udeležili zarote proti vladi. Ukinitve imunitete je zahtevalo v parlamentu 258 glasov proti enemu. Podrobnosti glede zarote, o kateri govorijo, niso objavili.

Rumunski ministrski predsednik, Groza Petru, je izjavil ob povratku iz Bolgarije, da hočeta romunska vlada in romunski narod uničiti vse reakcionarne in fašistične preostanke v državi. Minister za industrijo, ki pripada komunistični partiji, je izjavil, da sta sklenili Bolgarija in Romunija poostriiti borbo proti sovražnikom demokracije. Označil je narodno kmečko stranko za stranko izdajalcev in zahteval, da jo razpusté.

NEMCIJA

Kakor poročajo, je padla dnevna proizvodnja premoga v Porurju na 225.593 ton. V prejšnjem tednu so namreč izkopali na dan povprečno 228.173 ton premoga, kar je predstavljalo najvišjo proizvodnjo po aprilu leta 1947.

Nemške vojne zločince, katere so obsodili v Nürnbergu na zaporne kazni, so prepeljali z letalom v Berlin, kjer jih bodo zaprli v jetnišnico Spandau. Od sedmih vojnih zločincev so obsojeni: Hess, Funk in Raeder na dosmrtno ječo, Dönitz, Speer, Schirach in Neurath pa na dolgoletni zapor.

Na ruskem pokopališču v Berlinu bodo zgradili po poročilu ruskega vojaškega časopisa »Rdeča zvezda« velik spomenik v spomin na sovjetske vojaké, ki so padli v boju za osvoboditev Evrope. Osnutek za ta spomenik sta izdelala kipar Luketič in stavbenik Belopolsky. Osnutek predstavlja drevored, ki vodi do kipa žene, predstavljajoče domovino, od žalosti sklonjene nad svojimi mrtvimi sinovi. Drug drevored vodi k vhodu glavnega pokopališča, ki ima na obeh straneh iz rdečega uglajenega granita izklesane zastave polkov in dva bronasta kipa, predstavljajoča dva sovjetska vojaka. Na velikem, s travo pokritem gričku stoji v sredi pokopališča velik kip sovjetskega vojaka, osvoboditelja, ki drži v eni roki meč, na drugi pa malo deklino.

Zavezniška nadzorstvena komisija v Berlinu je sporočila, da je nakazal zavezniški nadzorstveni svet zavezniškim državam dosedaj 116 nemških podjetij. Od teh bodo dobile zapadne države 103 in Sovjetska zveza 8. Za popravilo škode so določili 47 milijonov nemških mark, ki jih bodo vzeli od koncerna združenih jeklarov.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Po poročilu ameriškega vojnega ministrstva bo imela ameriška armada v mirnem času 990 tisoč častnikov in moštva. Ameriška armada ima že sedaj 80 tisoč mož manj, kakor bi jih lahko imela po dovoljenju kongresa.

Predsednik Truman se bo udeležil ob priliki druge obletnice Potsdamske konference prvič in mogoče tudi zadnjič večjih mednarodnih pogajanj. On odklanja udeležbo pri sestanku »velikih treh«, če Stalin in Attlee ne bosta prišla v Združene države, ker po njegovem mnenju in po mnenju njegovih svetovalcev ni v skladu z ameriški običaji, da se državni vodja v mirnih časih spušča v tajna pogajanja. S tem grajajo tudi Rooseveltovo navado, katerega tajne pogodbe pripravljajo danes vsemu svetu toliko težko.

Ameriški zunanji minister Marshall je zahteval od pomorske komisije Združenih držav, naj poskrbi za prodajo šestih tovornih in potniških parnikov srednje tonaže turški vladi, da tako prispevajo Združene države k obnovi turške trgovinske mornarice. Dejal je, da bodo te parnike prodali komisiji turškega ministrstva za komunikacije na osnovi ameriškega zakona za podpore Grčiji in Turčiji ter da bodo ti parniki plačani v gotovini s fondi turške vlade.

Predsednik Truman je imenoval petčlansko komisijo, katere naloga bo preučevati narodno letalsko industrijo. Ta komisija naj izdela do 1. januarja 1948 točno poročilo. Ta sklep je utemeljil predsednik Truman s tem, da ogroža nazadovanje letalske industrije varnost in gospodarsko blagostanje države. V preteklem letu so mogle izkazati dobiček izmed 12 največjih letalskih tvornic samo 4 tvornice, medtem ko je znašal primanjkljaj ostalih skupno 80 milijonov dolarjev. Po mnenju vojaških in industrijskih izvedencev mora doseči letna proizvodnja vojaških letal najmanj 5000 letal. V preteklem letu je bilo izdelanih samo 1330 letal.

Robert Patterson je odstopil kot vojni minister Združenih držav. Predsednik Truman je imenoval na njegovo mesto podtajnika C. Royalla Kennetha. Imenovanje mora potrditi še senat. Patterson je izjavil, da

je odstopil zaradi odobritve zakona o združitvi vseh treh delov oboroženih sil. Zavzemal je položaj vojnega ministra od 27. septembra 1945. Royall je, kakor njegov prednik Patterson, odvetnik in je bil podtajnik od 9. novembra 1945. Kakor Patterson je bil tudi on častnik v redni vojski Združenih držav ter dosegel tam čin brigadnega generala.

Zakon, ki predvideva združitve vojske, mornarice in zračnih sil Združenih držav v ministrstvo narodne varnosti z odstranitvijo vojnega, mornariškega in letalskega ministrstva iz vlade, sta že odobrila oboj odobora kongresa. Mislijo, da bo prišlo do končne odobritve še pred koncem sedanjega zasedanja.

ITALIJA

Italijanska vlada je dovolila osnutke gospodarskih pogodb Italije z Dansko, Holandsko in Madžarsko.

V okviru zatiranja italijanskega neofašizma je aretirala italijanska policija v preteklem tednu zopet 12 mladostnikov in zaplenila velike količine strojnih pušk in municije za ročno orožje ter številne ukradene in ponarejene osebne listine. V Rimu so aretirali 9 mladeničev med 18 in 25 leti, 3 pa so aretirali v Milanu. Zadnje aretacije so bile izvršene na podlagi izpovedi dveh obtožencev, ki sta prodajala začetkom julija meseca pri argentinskih kolonistih fašistično literaturo.

SOVJETSKA ZVEZA

Moskovski časopis »Pravda« ostro kritizira razmere v ruski lesni industriji. Po mnenju lista ta industrija ne odgovarja tehničnim napredkom in je bila premalo mehanizirana. Kakor odgovornim mestom, tako očitajo tudi delavcem, da imajo premalo pobude v sebi, da bi prešli iz ročnega dela v izkoriščanje strojne sile in s tem zvišali proizvodnjo. Predvsem izrabljajo premalo električne sile. Kriva teh razmer so ministrstva in premajhna pobuda s strani delavstva, ki so opustili vsako skrb za preskrbo s potrebnimi stroji.

Sedmo obletnico priključitve Estonske k Sovjetski zvezi so praznovali kot narodni praznik. Škodo, ki so jo povzročili Nemci, so med tem zopet popravili in estonska proizvodnja je dosegla že predvojno višino. V primeri s preteklim letom, se je zvišala proizvodnja letos na 20 milj. rubljev.

Maršal Sokolovski, znani poveljnik rdeče armade, je bil odlikovan z Leninovim redom.

GRČIJA

Pogled v grške notranje zadeve v zadnjih letih bo prepričal vse, ki nimajo kakih posebnih namenov, da more nadaljevanje državljanske vojne do skrajnosti zapustiti za seboj le smrtno dediščino in da je treba državljansko vojno preprečiti, če je le mogoče. Prijatelji Grčije ji vsi soglasno želijo mir in varnost na njenem ozemlju. Razlikujejo se le glede sredstev, s katerimi bi se dalo to doseči. Sedanje stanje vojaških operacij, združeno z ozirni na trajne interese Grčije, narekuje Veliki Britaniji, da uporablja druga sredstva kakor orožje. Ne more biti dobra strategija, če silijo nezadovoljneže od meja v sovražni tabor in k orožju. Ti nezadovoljneži se sicer pritožujejo proti sedanji vladi, ne pripadajo pa skrajni borbeni levici. Toda grški narod je danes ostro razdeljen v narodni in komunistični tabor. Grožnja o ustanovitvi separatistične vlade v severni Grčiji je seveda povzročila, da je morala vlada odgovoriti na vstajo na zakonit način z orožjem, zlasti, ker uživa ta vstaja zunanjo podporo. Toda označevanje vseh teh ljudi s »komunisti« ali »banditi«, ki ne upošteva tragičnega sovraštva, ki vlada v Grčiji, ter napak, ki so ga še povečale, bo še povečalo število prevratnikov.

INDIJA

V petek je stopil v veljavo zakon o neodvisnosti Indije. S tem sta nastala dva nova dominijona: Indija in Pakistan. V zgornji britanski zbornici so kraljevo dovoljenje sporočili z veliko slovesnostjo.

Novi zakon o Indiji je dogodek velikega zgodovinskega pomena. V letopisih britanskega parlamenta še nikoli ni bil sprejet tako naglo važen zakon. V tem imamo nov dokaz, da sloni Britanija na načelih bratrskega sporazumevanja, ki veže narode britanskega imperija. Primera tega načela na indijske narode kaže, da je to načelo premagalo vse rasne, verske in kulturne razlike, ki so v prejšnjih stoletjih ločile vzhod od zahoda. Pristop dominijonov Indije in Pakistana k britanskemu imperiju pomeni mejnik v zgodovini. Indijski državniiki se zavedajo, da je položaj njihove države žarišče vseh političnih dogajanj v Aziji. Ta korak pomeni tudi most med dvema velikima svetovnima civilizacijama vzhoda in zahoda. Bodočnost indijskih na-

rodov je sedaj v rokah njihovih voditeljev. Njihov napredek in blaginja bosta odvisna od tega, ali bodo spoštovali načela svobode in strpnosti, ki so tako značilna za britanski imperij.

VELIKA BRITANIJA

V teku junija so podelili 1968 inozemcem britansko državljanstvo. Med drugimi je 163 Čehoslovakov, 132 Rusov, 23 Američanov, 324 Avstrijcev, 107 Italijanov, 32 Holancev in 122 Poljakov.

Ministrstvo za delo je objavilo poročilo, da je od 18.296.000 delavcev v britanski industriji samo okoli 272.000 brezposelnih. To znaša okroglo 2%. V zadnjem mesecu je padlo število brezposelnih za 69.000, pa tudi omenjeno število brezposelnih je dejansko nekoliko nižje, ker vsebuje 36.000 poročenih žensk, ki se večinoma ne bodo več vrnila na delo ter kakih 12.000 bivših mobiliziranih moških in žensk, ki po odpustu iz vojaške službe niso šli na delo. V industriji, ki izdeluje blago za domačo uporabo, je zaposlenih nekaj nad 5 in pol milijona žensk, v industriji, ki dela blago za izvoz, pa je zaposlenih poldrug milijon žensk.

Pretekli teden so otvorili v Londonu organizacijo, ki bo nudila iz inozemstva prihajajočim ljudem mnogo uslug. Ta organizacija ima svoj sedež v srcu West Enda v Londonu. Stavila bo na razpolago svojim članom udobne dvorane za čitanje in pisanje, informacijski urad, knjižnico, tolmače, vodnike po Londonu in tajniško službo v vseh jezikih. Namen organizacije je skrbeti za udobnost urada z raznovrstnimi uslugami, ki jih potrebujejo iz tujine prihajajoči poslovni ljudje.

V Londonu so otvorili mednarodni kongres kemikov, katerega se udeležujejo strokovnjaki iz 28 držav, vstevši Sovjetsko zvezo. Pri tem kongresu bodo razpravljali o skoro vseh večjih napredkih kemije v zadnjih devetih letih.

JUGOSLAVIJA

V soboto se je končala pred vojaškim sodiščem V. armije v Ljubljani sodna razprava proti bivšemu gauleiterju Friedrichu Rainerju in njegovim pajdašem. Na podlagi člena 3. zakona o kaznivih dejanjih, je spoznal sodišče vse obtožence za krive in jih obsodilo, kakor sledi:

Na smrt na večalih: Dr. Rainer Friedrich, Kuebler Ludvig, Fleckner Franz, Vogt Josef, dr. Hochsteiner Walter, Gerlach Reinhold in Mueller Franz.

Na smrt z ustrelitvijo: Dr. Glaser Helmut, von Hoesslin Hans, Kristl Heinrich, Neubert Guenther in Kuss Leon.

Dr. Doujak Herman je bil obsojen na 18 let prisilnega dela z odvzemom svobode, Hradetky Franz pa na 16 let prisilnega dela z odvzemom svobode. Razen tega so obsojeni vsi na izgubo državljskih in političnih pravic. Kot olajševalno okolnost je moglo sodišče upoštevati le pri obtožencih dr. Doujaku in Hradetkyju to, da pri vršenju službe nista bila tako zagrizena sovražnika slovenskega naroda; pri zadnjem pa še posebno to, da je nekaterim ljudem celo pomagal, da so se mogli skriti pred gestapo. Vsi obsojenci lahko vložijo priziv, po pravomočnosti obsodbe pa prošnjo za pomilostitev na prezidij federativne ljudske republike Jugoslavije.

JAPONSKA

Zavezniške države so na splošno mnenja, da se ne sme več zavlačevati sklenitve mirovne pogodbe z Japonsko. Upravičeno lahko upamo, da želja generala Mc Arthurja, naj bi sklenili mirovno pogodbo z Japonsko v enem letu ali vsaj v 18 mesecih, ni preveč optimistična. Soglasni pristane komisije za Daljni vzhod na dokument glede politike generala Mc Athurja, ki je bil objavljen 11. julija, je najboljši znak za splošno soglasje zaveznikov o končni ureditvi Japonske. Reš je, da je Sovjetska zveza izrazila mnenje, naj bi o japonski mirovni pogodbi razpravljali svet zunanjih ministrov, toda nihče ni pripravljen osporavati pravice tistih držav, ki so nosile glavno breme japonske vojne, da bi sodelovale pri ustvarjanju miru. Avstralija in Nova Zelandija prevzameta v imenu britanskega imperija odgovornost za tihomorski prostor, od katerega varnosti je odvisna tudi bodočnost Velike Britanije. O tem razpravljajo sedaj na konferenci v Camberri. Vendar pa tukaj ne gre za ustvarjanje kakega britanskega bloka, kajti le prisrčno sodelovanje z Združenimi državami tvori temelj za varnost britanskega imperija v Pacifiku. General Mc Arthur želi dovoliti Japonski, da bi si zgradila izvozno trgovino ter da bi postopoma obnovila tiste trgovinske in kulturne vezi z drugimi državami, katerih je opana. Britanija, ki je spočetka igrala veliko vlogo in častno vlogo, ko je pomagala Japonski, da se dvigne iz srednjeveške zaostalosti, odkrito želi obnoviti svoje prejšnje prijateljske vezi ter pozdravlja vsako priložnost, ki omogoča Japonski olajšavo njenih omejitev ter vzpostavitev cvetoče

trgovine med Anglijo in Japonsko. Gotovo bi tudi Japonci pozdravili vsak korak ameriške vlade, s katerim bi hotela priznati vlogo, ki jo je Britanija prej igrala na Japonskem.

ABESINIJA

Abesinija je sporočila Združenim narodom, da se odreka svojemu deležu podpore Združenih narodov za načrt obnove v korist drugim članom ZN, ki to gotovo bolj nujno potrebujejo. Abesinija je poslala to poslanico v odgovor na vprašanje, če je potrebno, da naredé inspekcijo za ugotovitev obnovitvenih potreb v Abesiniji, kakor je to nasvetoval gospodarski in socialni svet ZN. V svoji poslanici tajniku ZN, Trygve Lieu, naznanja Abesinija, da so vkljub težkim vojnim škodam dosegli v Abesiniji zadovoljiv napredek v obnovi. Namestnik abesinskega zunanjega ministra je zaradi tega nasvetoval, da bi napori Združenih narodov v zadevi obnove morali biti usmerjeni drugim državam. Poslanica dodaja, da si Abesinija pridruže odločitev glede morebitnih dolgoročnih podpor za gospodarsko obnovo.

SPANIJA

Ob priliki 11. obletnice španskega upora je izdala vlada za politične jutnike omejeno amnestijo. Ta amnestija se tiče vseh onih, ki so bili zaprti zaradi majhnih političnih prekrškov po državljanski vojni na zapor do 12 let. Vsi politični jetniki, ki so obsojeni na daljše kazni, te amnestije niso deležni.

ČESKOSLOVAŠKA

Po poročilih iz Prage, bo obiskala velika skupina britanskih dijakov mednarodno poletno šolo, ki se bo pričela koncem avgusta v Marienbadu in jo bo priredila českoslovaška liga Združenih narodov.

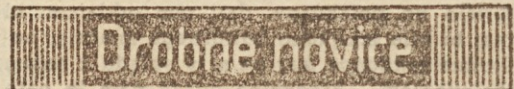
V svetovnoznanem zdravilišču Karlovi Vari se bo vršil od 5. do 10. avgusta evropski cionistički kongres. Udeležbo pri tem kongresu je obljubilo že 200 odposlancev iz evropskih držav.

AFGANISTAN

Ministrski predsednik Afganistana, general Ghazi Mahnoud Khan, ki je trenutno na potovanju po Indiji in bo obiskal v kratkem tudi Združene države, namerava zahtevati pri prihodnjem zasedanju Združenih narodov pravico sodelovanja za Afganistan in vse sorodne narode, ki bivajo na severozahodni meji Indije. Nadaljni povod njegovega potovanja v Združene države je nameravana sklenitev trgovinske pogodbe z Združenimi državami. Kakor ugotavlja časopis »Statesman«, so trgovinski odnosi med Afganistanom in Združenimi državami v zadnjem času zaradi sovjetskega vpliva znatno popustili.

FRANCIJA

Francija je našla svojo srednjo pot, toda nenadnih sunek na desno ali na levo bi se končal v zmedo. Francijo vlada stranka, ki je prišla na oblast zaradi svojega taktičnega položaja v centru. Marshallova ponudba ji nudi mnogo možnosti, da obdrži ravnotežje v notranjopolitičnem življenju Francije. Za enkrat se center drži na površju. Če bodo socialisti praktično uspeli, se bo krog njihovih volilcev povečal in tako bodo dobili resnično podlago za oblast, ki jim za enkrat manjka. Razgovori za obnovo Evrope bodo načeli več vprašanj, ki silno zanimajo Francijo. Najkritičnejše bo vsekakor vprašanje o obnovi nemške industrije, zlasti Porurja.



Ministrski predsednik francoske republike Ramadier je izjavil pri socialističnem zborovanju, da Francija ne more sprejeti sovjetske neudeležbe pri Marshallovem načrtu, ker ogroža nesodelovanje Sovjetske zveze uspeh tega načrta. Evropa si ne more privoščiti delitve v dva dela in Francija si prizadeva obvarovati Sovjetsko zvezo in Združene države pred razhodom. Rusko nezaupanje se mora odstraniti in doseči priključitev Sovjetske zveze k Evropi.

Kakor poroča navadno dobro poučeni švicarski list »Weltwoche«, predvidevajo v jugovzhodni Evropi združiti po takozvanem Dimitroevem načrtu Bolgarijo, Jugoslavijo in Albanijo v obliki federacije. Ustanovitev carinske zveze, ki bo v kratkem, naj pomeni prvi korak v tej smeri. Nadalje nameravajo delovati na to, da sklene nova državna zveza tesne odnošaje z Romunijo, Poljsko, Madžarsko in tudi z Grčijo, če se bodo tam razmere »spremenile«.

Vrhovni poveljnik bivših slovaških partizanov polkovnik Cingor je izstopil iz komunistične stranke. Ta svoj izstop je utemeljil z izjavo, da komunistična stranka vodi tako politiko, ki spravlja domovino v propast. (AFP).

Iz mednarodnega slavarja

Atomska bomba. Je razdiralno orožje silovitega učinka. Prvič so ga uporabili Amerikanci leta 1945, kratek čas po njegovi izpopolnitvi. Bombardirali so Hirošimo in Nagasaki na Japonskem in z eno samo atomsko bombo razdejali skoraj celo mesto ter usmrtili ali ranili na deset-tisoče ljudi. Sestavna formula za izdelavo atomske bombe je v rokah Združenih držav in deloma tudi kanadskih ter britanskih znanstvenikov. Za proizvodnjo atomske energije uporabljajo uran. Atomska energija ni samo strahotno razdiralno sredstvo, temveč bi z njo tudi lahko neizmerno dvignili življenjski standard v vseh deželah. Novembra 1945 so predsednik Truman, angleški ministrski predsednik Attlee in kanadski ministrski predsednik sklenili pogodbo, po kateri naj bi se te tri države med seboj obveščevale o osnovnih znanstvenih informacijah v mirovne namene. Bili pa so mnenja, da ni dobro, širiti podrobnosti glede uporabe atomske energije, dokler ne obstoja uspešno sredstvo proti atomski energiji kot bojno orožje. Januaria 1946 je bila pri prvem zasedanju Organizacije Združenih narodov v Londonu osnovana komisija za atomsko energijo, ki spada pod Varstvenostni svet OZN in ima za nalogo, da najde najuspešnejše sredstvo za popolno onemogočenje uporabe atomske energije v razdiralne namene in da podpira najširšo uporabo v industrijske in človekoljubne svrhe.

Azerbejdžan. Dežela, o kateri mnogo slišimo, a malo vemo. Je ena najrodovitnejših pokrajin Perzije in leži v njenem severo-zapadnem delu, kjer meji na Sovjetsko zvezo. Perzijski Azerbejdžan ima okoli 2 milijona prebivalcev, to so Perzijski, Armenci, Turki, Kurdi in drugi ter zavzema položaj velike strateške (vojaške) važnosti. Severno od perzijskega Azerbejdžana sta sovjetski republiki Azerbejdžan in Armenija, zapadno je Turčija in jugozapadno Irak. »Neodvisen« Azerbejdžan bi Turčijo popolnoma odrezal od Perzije in pomaknil Rusijo na severno-vzhodno mejo Iraka. Glavno mesto perzijskega Azerbejdžana je Tabris. Dežela je bogata na poljskih pridelkih in rudninah, kakor n. pr.: svinec, baker, žveplo, rjavi premog in zelo lep marmor.

Sovjetski Azerbejdžan je ena ustavnih republik Sovjetske zveze in šteje nad 3 milijone prebivalcev. Glavno mesto je Baku, veliko petrolejsko središče s 800.000 prebivalci. Poleg petroleja je glavna proizvodnja te dežele še žito, bombaž, zelenjava in vino.

Balkanska pogodba. Podpisana 9. februarja 1934 med Grčijo, Romunijo, Turčijo in Jugoslavijo. S to pogodbo so imenovane države zajamčile nedotakljivost skupnih meja in se obvezale, da se bodo med seboj posvetovali o mednarodnih vprašanjih skupnega interesa. Na vseh mednarodnih konferencah naj bi zastopniki teh štirih držav delovali skupno. Julija 1938 je k pogodbi pristopila še Bolgarija. Tu so

pogodbene države podpisale še naknadno določbo, po kateri so se obvezale, da se ne bodo poslužile oborožene sile v slučaju spora med posameznimi teh petih držav.

Banka za mednarodne obračune je mednarodna denarna ustanova, ki podpira sodelovanje med osrednjimi bankami, skrbi za olajšave pri mednarodnih finančnih operacijah in deluje kot popolnomočenec pri mednarodnih finančnih obračunih, ki so ji zaupani. Sedež banke je Ba-

se v Švici. Njeni ravnatelji so pripadniki različnih narodov.

Bernska konvencija (pogodba). Leta 1886. je bila podpisana Bernska konvencija za avtorsko pravo. Zajamčila je polno narodno in mednarodno zaščito za stvaritelje leposlovnih in umetnostnih del v vseh deželah, ki so to pogodbo podpisale. To so vse evropske dežele (razen Sovjetske zveze in Turčije), britanski dominijoni in kolonije, Japonska, Siam in Brazilija. Združene države k pogodbi niso pristopile.

Carinska zveza. Ako se dve ali več sosednih držav sporazume za cnotne carinske določbe, ne da bi pri tem izgubile svojo neodvisnost ali suverenost, imenuje-

sel v Švici. Njeni ravnatelji so pripadniki različnih narodov.

Londonске vsakdanjosti

Če se zvečer pripelješ z letalom na letališče Northolt in moraš potem skozi popolnoma nerazsvetljene ulice v mesto (samo rdeče in zelene prometne luči dado slutiti, da je pred teboj ogromen tovorni kolodvor), se boš prepričal, da je tudi tukaj in ne samo na celini poraba električnega toka omejena in da se mora tudi Anglija kot država zmagovalka boriti s težkimi vsakdanjimi skrbmi. Do povsem mirnodobskega življenja je tudi tu še dolga pot.

Mirnodobskemu stanju najbližje stoječ je promet. Londonsko svetovno mesto uživa že od nekdaj sloves, da ima najbolje urejeno prometno mrežo. Morda avtokolone danes še niso tako stisnjene, kot so bile v dobi blagostanja, morda je luksuznih vozil manj kot pa onih običajnih, dejstvo je, da je vsaj nekaj ur dnevnega prometa obdobje, v katerem se v Londonu živahen, kot je bil nekdaj. Vse deluje s tistimi za London značilnimi lastnostmi: naglico, točnostjo in vljudnostjo do ljube- ga bližnjega, v čemer se London od drugih vlemest, kjer vladata sama nervoznost in pehanje, zelo razlikuje. Kot prej tudi sedaj prevladujejo po ulicah dvonadstropni avtomobili, ki si slede tako na gosto, da čakanje skoraj ne pride v poštev in tudi gneče se ti ni treba bati. Podzem- ska železnica pri omejitvah kot taka ni bila nič prizadeta ter pridno obvladuje svoj milijonski promet.

Včasih je bilo slišati, da so Londončani močleči in zadržani ljudje. Če si tudi ti tega mnenja, boš prijetno presenečen, s kakšno vljudnostjo in vnemo ti bo vsak mimoidoči postregel z zaželenimi podatki, če ga kaj vprašaš.

Mirnodobski vtis, ki ti ga je nudil promet, pa se spremeni, brž ko si stopil v notranost kakega poslopja, pa naj bo to privatno stanovanje, hotel, kino, gledališče ali parlament. Vse je bilo v znamenju štednje s kurivom. Danes je to vprašanje z nastopom toplejšega vremena dokaj lažje, še pred mesecem pa dovolj kočljivo, ko si v Londonu le s težavo dobil zakurjeno sobo. Skrbi, ki so z nepredvidenimi vremenskimi katastrofami zajele angleško javno mnenje, so polnile stolpce dnevnih listov in »spomini starih očancev« so prišli do veljave.

Angleško stanovanje z enajstimi okni in odprtim kaminom je bilo od nekdaj bolj prizorišče prepaha nego toplega kotička. Ko pa je huda zima padla nad Anglijo, je bivanje med zidom bilo še neprijetnejše. To je veljalo za vse in povsod: Churchill in Attlee sta v debelih plaščih sedela drug drugemu nasproti v nezakurjenem parlamentu, v neštevilnih mestnih uradih pa so uradniki v določenih urah, ko je bila uporaba električnih peči dovoljena, vstali od dela, da so si ogreli roke.

Kar se tiče angleške gospodinje, je treba vedeti, da zanjo življenje ni lahko, čeprav bi jim ga skoraj vsaka evropska gospodinja zavidala. Da bi danes mogel kupiti v Angliji, kar bi hotel in kolikor bi hotel, je še vedno le želja. Zato morajo tudi gospodinje od trgovine do trgovine s svojo »rations-book« (živilsko knjižico), tu in tam mora tudi po uro in več v vrsti čakati in mnogo, mnogo dragocenega časa, ki ga za družino tako primanjkuje, gre v izgubo, predno se vrne domov obložena z raznimi zavojčki in seveda — ostriženo nabavno knjižico.

Vse to pa se izvrši brez prerekanj in prerivanj v ozračju mirnega prijateljstva in tudi pri najmanjšem oprasku v trgovini bo izmenjanih nekaj vljudnih opazk o vremenu ali sličnem. Da pa prestane strahote vojne, napetosti in tudi razne povojne nevrščnosti niso ostale brez vpliva na živce pridnih Londončanov, pričajo izredno pogoste cigarete med njihovimi ustinicami. Seveda je velika olajšava v racioniranju živila, da moreš v gostilnah obedovati in večerjati brez živilske karte. Ker cene niso pretirane, se marsikateri delavni član družine zateče v gostilno ali restavracijo, da s tem razbremeni domače gospodinjstvo. Da pa se ta olajšava ne bi posplošila in zlorabila, določa predpis, da dobi vsak le eno glavno jed (meso ali ribe) ter dve prikuhi (juho in močnatu).

Marsikoga bo zanimalo, kako je z obleko in obutvijo. Res se dobi vse, česar si pože- liš, toda s tem ni rečeno, da kolikorkoli in kadarkoli. Oblačilni izdelki so namreč vsi — na karte. Te seveda niso samo simbolične in zato tukaj, da birokracija cvete, kot je to pri nas — nanje dobiš poceni in (Nadaljevanje na 5. strani.)

mo to: carinska zveza. Primer: Lu- xemburg in Holandska. Državljan Holand- ske torej lahko brez carinskega pregleda potuje v Luxemburg in obratno. Tudi bla- govni promet je prost.

Dvanajst točk predsednika Trumana. Oktobra 1945 je predsednik Truman v izjavi glede zunanje politike po- dal 12 točk kot načela ameriške zunanje politike. V glavnem obsega teh 12 točk sle- deče: Združene Države ne stremijo po teri- torijalni razširitvi ali sebičnem okoriščenju in nimajo namena kršiti miru ter napasti katerokoli drugo državo. Verujejo v po- vratek pravic suverenosti in samovlade v onih deželah, ki so te pravice po nasilju izgubile. Ameriška vlada ne bo odobrila nobenih teritorialnih izprememb, kjerkoli po svetu, ako so v nasprotju z željami pri- zadetega naroda. Združene države so mne- nja, da naj vsi narodi, ki so pripravljeni za samovlado, izberejo svojo lastno obliko vlade s svobodnimi volitvami brez vmešavanja tujih vplivov. Amerika bo v sodelovanju z vojnimi zavezniki pomagala premaganim sovražnim deželam osnovati demokratske vlade po lastni svo- bodni izbiri in bo skušala ustvariti svet, v katerem ne bo mogoč obstoj za fašizem, nacizem in vojaško napadalnost. Združene države ne bodo priznale nobene vlade, ki bi bila kakemu narodu vsiljena po tuji sili. Vsi narodi naj imajo pravico do proste plovbe na morjih ter rekah in vodnih po- teh, ki tečejo skozi več kakor eno državo. Vse dežele, ki so sprejete v Organizacijo Združenih narodov, naj imajo dostop do tr- govskega blaga in sirovin po svetu. Suve- rene države zapadne polobe morajo brez vmešavanja drugih sil delati skupno kot dobri sosedje pri reševanju skupnih vpra- šanj. Popolno gospodarsko sodelovanje med vsemi deželami, velikimi in malimi, je po- trebno za izboljšanje življenjskih pogojev po vsem svetu. Združene države se bodo tudi vnaprej borile za svobodo govora in versko svobodo v vseh miroljubnih področ- jih sveta. Prepričane so, da je za trajen mir med narodi potrebna Organizacija Združenih narodov, ki jo sestavljajo vsi miroljubni narodi.

Falanga. Politično in revolucionarno gibanje v Španiji, osnovano po vzoru fa- šizma in nacizma. Prvič smo slišali o falangi v letu 1936., ko je izbruhnila dr- žavljska vojna v Španiji. Po zgledu Hit- lerjevega in Mussolinijevega gibanja se je tudi falanga naslanjala predvsem na nasi- lje, da zavaruje svoje naklepe in je prav tako pritegnila znatno število kriminalnih elementov v svoje vrste. Z uspehom naci- onalistične zarote je postala falanga vla- dajoča stranka v Španiji in njeni pripad- niki so naravno zasedli najvišja mesta. In prav tako po zgledu nacistov in fašistov je postala falanga imperialistična in ogrožu- joča. Falanga nikoli ni bila tesno zaklju- čena. Prvotno je bila osnovana iz različnih elementov, ki so bili enotni samo v opozi- ciji proti republikancem in ta raznolikost je ostala. Največje razlike so med fašistič-nimi in monarhističnimi elementi in prišlo je že do resnih spopadov. Falangistični vladni sistem v Španiji se skoraj v ničemer ne razlikuje od fašistične diktature, kakr- šna je bila v Nemčiji in Italiji.

(Dalje prihodnjič.)

Iz našega slovstva

18.

Vajejci so bili ljubljanski osmošolci leta 1854-55: Václav Bril, Fran Erjavec, Simon Jenko, Valentin Mandelc, Ivan Tušek in Valentin Zarnik. To so bili literarno izredno nadarjeni in izobraženi fantje, ki jih je odliko- vala goreča domoljubnost. Vzornik jim je bil Levstik, ki je prav v tem času izdal svoje pesmi.

Povod za nastop vajejcev je dal katehet Globočnik. Ko so leta 1854. imeli šolsko akademijo, so hoteli di- jaki zapeti tudi nekaj slovenskih pesmi. Globočnik jim je to prepovedal. Dijaki so se združili v literarnem krožku in pričeli izdajati rokopisni list »Vaje«.

Izmed vajejcev je prvi javno nastopil Simon Jenko (1835—1869). Rojen je bil na Podrečem pri Mavčičah na Sorškem polju. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu, kjer je skrbel zanj njegov stric frančiškan o. Nikolaj Jenko. O. Nikolaj ga je učil tudi francoščine, italijan- ščine in slovanskih jezikov.

Pesniti je pričel Jenko že v četrti šoli, vendar je ve- čino teh pesmi uničil. Vzornika sta mu bila Schiller in Prešeren. Po dovršeni šesti šoli je odšel v Ljubljano, kjer se je pridružil vajejcem, kjer je vsled svojih izku- šenj in izobraženosti prevzel vodstvo krožka. V osmi šoli se je prvič oglašil v »Novicah«, katerim je ostal zvest do ustanovitve »Slov. Glasnika«. Po dovršeni gim- naziji se je zaradi revščine vpisal v celovško bogoslovje. Tu je sodeloval pri bogoslovnem listu »Venec«. Ker ni čutil pravega veselja za duhovniški poklic, je v nasled- njem letu odšel na Dunaj, kjer je spočetka študiral je- zikoslovje in zgodovino, nato pa pravo. Študiral ni mno- go, zato tudi izpitov ni opravil. Jeseni 1863. leta se je vrnil domov, kjer je pričel urejevati svoje pesmi za tisk. Po Stritarjevem nasvetu je pesmi opilil in obdelal. Pesmi so izšle v Gradcu leta 1864. z letnico 1865.

Jenkove pesmi spadajo med naše najboljše pesniške zbirke. Predvsem so lepe domoljubne pesmi, iz katerih

veje topla ljubezen do slovenske zemlje in naroda. Njegov »Naprej« je postal slovenska narodna himna. V je- zikovnem pogledu njegovih pesmi ne moremo primerjati s Prešernovimi ali Levstikovimi. V njih je uporabljal predvsem jezik svoje domače okolice.

Z nagrado, ki jo je dobil za pesmi, si je toliko opo- mogel, da je napravil dva pravna izpita. Nato je stopil v službo pri notarju Stergarju v Kranju, leta 1866. pa je odšel v odvetniško pisarno k dr. Prevcu. Umril je 1869. leta za jetiko. Pokopan je v Kranju.

Najmočnejši vajevec za Jenkom je bil Fran Erjavec (1834—1887), rojen v Ljubljani. Po maturi je odšel na Dunaj študirat kemijo in prirodopis. Postal je profesor in je služboval 11 let v Zagrebu, od 1871. leta pa na go- riški realki. Leta 1875. je bil imenovan za profesorja zoologije na zagrebški univerzi, a službe ni sprejel. Umril je v Gorici.

Erjavec je bil izboren opazovalec narave. Opisoval ni na znanstven način, temveč je imel nek poseben način pisanja. S svojimi spisi hoče učiti, vendar podaja zani- mivo in v lepi obliki. Odlike svojega pisanja je pokazal že v vajah. Izredna sta njegova spisa »Žaba« in »Mrav- lja«. Nič slabše niso razprave: »Vulkanske moči«, »Ka- ko se je Slinarju z Golovca po svetu godilo«, »Velblod«, »Domače in tuje živali v podobah« in druge.

Razen opisovanja narave se je bavil tudi s čistim leposlovjem. Zelo dobra je njegova ljudska povest »Hu- do brezno ali Gozdarjev rejeneec«, njegov najboljši pri- povedni spis pa je »Ni vse zlato, kar se sveti.«

Narodne pripovedke in opise rastlinskega in živalske- ga življenja je priobčeval tudi Ivan Tušek (1835—1877). S svojimi spisi Erjavca ni dosegel. V prvi vrsti je pisal poljudnoznanstvene knjige.

Valentin Mandelc (1837—1872) iz Kranja je gojil pripovedništvo. Napisal je dve večji deli in sicer novelo »Jela« in povest »Ceptec«. Pomemben je njegov prevod I. dela Goethejevega Fausta, ki je zelo dober.

Med vajejci so bili zastopani tudi politiki. Najizrazi- tejši med njimi je bil Valentin Zarnik (1837—1888) iz Repenj. V »Vaje« je pisal zgodovinske in zem- ljepisne članke. Že v gimnaziji se mu je videlo, da ga bolj zanima politika kot leposlovje. Posrečena je nje- gova politična humoreska »Obraz državnega zbora«. Zar- nik je bil vodja Mladoslovencev in je slovel kot dober ljudski govornik.

V času svojih dunajskih študijev se je pridružil va- jejcem še Janez Mencinger (1838—1912) iz bli- žine Bohinjske Bistrice. Bil je odvetnik v Brežicah, Kra- nju in Krškem.

Mencinger je eden izmed prvih slovenskih pisateljev, ki so zajemali snov iz meščanskega življenja. Gospodo opisuje neprijazno in daje prednost kmečkemu življenju. Njegova najbolj znana dela so: »Vetrogončič«, »Zlato pa sir«, »Človek toliko velja, kar plača« in »Skušnjave in izkušnje«.

Med sošolce vajejcev spada tudi Josip Stritar (1836—1923), ki pa se skupini ni pridružil. Stritar je bil sin premožnega kmeta iz Podsmreke pri Velikih Laščah. V gimnaziji je bil zelo marljiv in vedno eden prvih.

V drugi šoli je bil sprejet v Alozijevešče, kjer se je seznanil z Levstikom. Škof Wolf je hotel poslati Stri- tarja na orientalsko akademijo, da bi se usposobil za diplomatsko službo, a Stritar se je raje odločil za filo- zofijo. Po dovršeni študiji je poučeval po bogatih družinah, o počitnicah pa potoval po Evropi. V javnosti se ni oglašal. Na plan ga je spravil šele Jurčič. Z njim je osnoval »Klasje«, v katerem sta hotela izdajati najbolj- ša slovenska dela.

V 1. zvezku (1866. leta) so izšle Prešernove pesmi s Stritarjevim uvodom. Takega uvoda slovensko slovstvo še ni imelo. Stritar je pokazal Prešerna v pravi luči in ga postavil na pravo mesto.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

Pregelj: MATERINA BESEDA

Začetek ali glava popisovanja tega, kar sem — prvočelnik dežele goriške Antonij Muznik z Mosta pri Sv. Mavru doma — čudnega in nenavadnega doživel, v življenju spoznal in pretrpel pa nato v samoti starih let modro razmislil: vso to svojo modrost in žalost tu zapisal z občutjem in po besedi svoje prve mladosti, v jeziku svoje ljube domače tolminske zemlje in prve molitve, kakor so me je učili oče in rednik Lenart, mati Tona, stari oče Martin Zlatoper, stric Jurij in duhovni učenik gospod fajmošter Tomaž Škočir. Imenovani prvočelnik goriški pišem kot žalosten starček z besedo, ki mi je za edino dedščino ostala in sem jo ohranil v ljubezni in hvaležnosti do teh sivih svojih las, z besedo, ki sem jo vse svojega življenja dni ljubil in nikoli pozabil in vse in povsod tako povedati hotel in mogel, celo ko sem nemško marnjal in po laško brbljal ali pa kar v učenem in ničmernem bukovskem jeziku o podnebjju in zdravju svoje goriške dežele pisal in pravil, kakor mi je iz te prve, tolminske ali kranjske govorice zapeti hotelo, po domači viži gojsnilo in vekalo, molčalo in tišalo.

Ecce, glej! Ko sem to pot zinil v besedi, ki jo imam po materi in zemlji, kako se mi ogreva srce, kako polje stara kri, kako mi gredo uvele ustnice na smeh in kako prečudno se mi odpira v pameti! Saj kar ne morem, da bi že povedal in po vrsti naštel, kaj sem čudnega doživel po svetu, preden ne rečem besede o tej besedi in tolminski viži, kako mi je ljuba in draga, kako mi kakor cvetno polje stoji pred očmi, živi kakor srenja znanih mi lic, prijateljskih src, golč in preglašja vsako drugo ljubezen mojega življenja in kakor velike besede — verba mirifica — pred mojo dušo svetove davno usahljenih časov ustvarja, da mi je v spominih hoditi tako živo, kakor da se je včeraj zgodilo in nikoli minilo ni. Beseda materina! O, kolika blagodat človeku od Boga! Podoba lica materinega, glej, kadar je v grobu, ugasni-

la ti je. Toplota, lepota in dobrot materine besede šumi do groba v ušesu in se ne razgubi. Zato, ker je tudi sveto materino obličje le od mesa in mora preiti in ker je le beseda nesmrtna, od duše, ki umrla ne bo. O moj Bog! Kako naj se ne prečudim, da so vendar mojega rodu ljudje, učeni, pošteni, dobri in pametni, pa materino govorico pozabiti morejo, se je sramovati hočejo, pa se s tem svetega spomina rodne matere kakor apostol Peter Učenika svojega zatajiti ne bojé...

Bogu hvala in čast! Mene ta in taka slabost vse žive dni ni nikoli obšla.

Noben ptič, ne slavec, ne škrlanec, ne kos, ne sinica, ne čuk svoje viže trdovratne ne niso znali, kakor pa sem jaz svoj domači jezik ljubil, častil, imel in umel in ga

NJENA PRVA BOŽJA POT

Zvončki so že odcveteli in zlatorumeno barvo trobentic po travnikih so nadomestili rumeni cvetovi regrata. Sonce se je že bližalo vrhu svoje dnevne poti. Veselilo se je bujne rasti, ki jo je samo izvajalo s topljo božajočimi žarki iz pred kratkim še puste zemlje. Mlačen veter, ki je kar izvalil rast, je prijetno hladil tudi tam, kamor ni padala senca ozelenelih kostanjev na obsežnem dvorišču. Pred pasjo kolibo je na soncu dremal čuvaj in se ni zmenil niti za kokoši, ki so brskale po njegovi posodi, če bi bilo v njej še kaj za pod kljun. Dvorišče je bilo prazno — ljudje so bili na delu, mati pa je imela dovolj opravka v kuhinji. Saj bo vsak čas poldne in ljudje ne čakajo posebno radi, zlasti še ne, če so bili celo dopoldne na njivi. Le ob zidu, pri vходу v vežo, se je igrala v soncu in pesku mala Marjetica, poldrugo leto stara. Presipavala je pesek iz kupa na kup, iz enega lončka v drugega, ga mešala z vodo ter po svoje po-

le predolgo in premnogo po svetu tako težko kakor domačega testa kruh pogrešal in stradal.

Ko sem poslušal na svojega življenja poteh stoterih mater marno in glas, eno sem čutil in vedel vselej: da za moje uho pa moje srce nobena govorica lepše ne pové kakor pa moja kranjska ali tolminska.

Govorim in pravim o jeziku, ki sem ga slišal, umel, govoril in ljubil, pa bi bil skoraj pozabil spomniti učeni jezik bukovski. O, to je beseda učenih vseh časov in krajev! Hudo star, hudo slovesen in ničmurno visok jezik. Sveto spoštovanje občutim pred njim. Nikoli ga nisem popolnoma umel, s težavo sem pisal v njem. Gospodu Bogu čast in hvala tudi za to: da, če največji in najboljši bukovski nisem bil in ne bom, vsaj ničmurno napuhnjem nisem, kakor so premnogi mojega in drugače učenega stanu, ki so res bukovski, pa zato domačemu odmrli, mrtvaki z mrtvim jezikom brez duše in brez ljubezni, ki meni poje v ušesa še ob sivih laseh in bom ob medlem svojem bukovstvu svoji materi v tem enem hvaležnost ohranil, da njene govorice do groba pozabil ne bom.

snemala materino kuharsko umetnost. Vsa je bila zatopljena v svojo igro. Sicer pa je tudi ni imel kdo motiti, kvečjemu predzniki vrabci, ki so se smukali okrog praga. Sonce je ni motilo. Bila sta že prijatelja od lanskega poletja, ko jo je potemnilo kot ciganka. Sama sebi se je dopadla, kadar jo je mamica oblekla v svetlo obleko, da je prišlo nasprotje barv prav do izraza.

Južina je bila pripravljena. Mati je stopila na prag, da pogleda, kaj počne Marjetica. Vedela je, da bo morala mlado kuharico še umiti in očediti, morda celo preobleči, da bo spodobna za k mizi. Srečna je opazovala svojo v igro zamaknjeno edinko. Le na dnu srca ji je srečo motila zavest, da očeta še vedno ni domov. Dve leti bo že kmalu, odkar pravijo, da je mir — njemu pa še vedno ni odprta pot domov. Za božič zadnjega leta velike morije je bil poslednjič doma. Potem so sledili dolgi meseci negotovosti. Ko se je rodila Marjetica, ni vedela ali njen očka še živi in kje. Končno se je le oglašil. A domov ga še ni. V tujini sanja o mladi ženi in hčerki, ki je še ni videl. Nikdar mu ne more dovolj natanko popisati, kaj počne mala — kako se prebujala v življenje, kako je zastavljala prve korake v svet, kako krmi kokoške in boža konja, ker jo pelje na vozu, kako je zlogovala prve besede. Vsega tega se je tako

veselil, pa so ga ukanili za njegovo pravico. Odkar je že mala odrasla, ji pogosto pripoveduje o očku, ki je sicer daleč, ki pa je vendar z njima. Kaže ji fotografije nekdanjih sonca in sreče polnih dni. Marjetica ga zdaj že sama prepozna na vseh slikah in hrepeni po njem ko sončnica po soncu. Ko je pred nedavnim poslal v pismu svojo fotografijo, jo je komaj izvalila od nje, da je ne bi s stiskanjem k sebi in poljubljanjem pokvarila. Odslej noben večer ne zaspi, ne da bi se poprej poslovila tudi od očka, čeprav ga ima samo na fotografiji.

Zvon v bližnji podružnici sv. Lenarta je zazvonil poldne in zdrnil mater iz njenih misli. Hotela je poklicati Marjetico, naj si pride umiti roke, pa je zvon tudi Marjetico zmotil v njeni igri. Obrnila se je v smeri proti kuhinji in ko je zapazila mamico na pragu, se je skobacala na noge, pokazala z rokico proti cerkvi in zaklicala v svoji otroški govorici: »Bim, bom, ce(r)kvička, molčkat, očka!« In že je odhitela preko dvorišča med domačimi njivami, nato preko kolovoza na stezo, ki vodi preko travnika do cerkvice. Ko se ji je zdelo, da je že dovolj daleč od doma, je pokleknila v travo in s sklenjenimi rokami molila, obrnjena k cerkvi, da bi ji Bog vrnil očka, ki ga še ne pozna, ki ga pa vse bolj in bolj pogreša v prebujajočem se življenju.

Mati je od presenečenja onemela na pragu. Ni je poklicala nazaj, pa tudi za njo ni pohitela. Kdo ve, kod so krožile Marjetkine misli in želje, ko se je igrala. Morda bi bila rada očku pokazala svojo umetnost ali pa bi ga bila vprašala za svet, kako naj to ali ono napravi, ker je vedela, da je mamica s pripravljanjem kosila močno zaposlena, ali pa bi se mu bila rada ovila okrog vratu, ker ga ima tako rada.

Sredi polja je kleče molovalo dekletce za svojega očeta, materi se je krčilo srce od bolečine zaradi pravice, ki jo merijo ljudje in ki meče svoje temne sence že na življenjsko pot komaj v zavest se prebujajočega otroka, sonce pa je obsipavalo naravo z vsem svojim bogastvom kot takrat, ko sta še kot fant in dekle vsa srečna hodila ob nedeljskih popoldnevih drug ob drugem med njivami in sadovnjaki in sanjala o svojem edinstvenem in novem svetu.

Kdo ve, koliko pomladi bo še minilo, predno bo uslišana prošnja prve Marjetkine božje poti. Toda uslišana bo — kljub zaslepljenosti teh, ki krojijo pravico po svojih merah. Takrat pa se ne bo sonce igralo samo v Marjetkinih in mamičinih laseh, ampak bo poslalo svoje božajoče in življenja bučeče žarke vse v globino njunih in njegovega srca.

Takrat ko bo uslišana prošnja Marjetkine prve božje poti, bo tudi za preizkušano mlado družinico nastopila nova, velika pomlad. Miran.

Ivan Cankar:

NA POT

Ves žalosten je stopil Kurent v dolino; šel je in šel pa se je pridružil romarjem, ki niso prepevali pobožnih pesmi in tudi ne molili.

Došel jih je na prašni cesti, že blizu kraj mesta. Težke cule so nosili; život je klonil v pas. Obrazi so bili opaljeni od sonca, nobeno oko bi ne razločilo, če so mladi ali stari, zakaj temni in grenki so bili vsi do zadnjega. Debel prah je bil na suknjah, na licih, na očeh.

Kurent sam se je prestrašil. »Kaj sem došel procesijo, ki se je napotila naravnost na Golgoto?« Stopil je do starca, ki je težko sodel.

»Kam?« je vprašal Kurent. Vprašal je, pa je sam že vedel odgovor v svojem srcu. »Le na pot, le na pot, kamor koli! Kadar odpre jetnik železna vrata — ali vpraša, kam cesta drži? Le iz ječe, le iz trpljenja — pa kamorkoli!«

Kurent je pogledal vso procesijo od začetka do konca; videl je starce in otroke, fante in dekleta; in na vseh obrazih je bilo napisano: »Le od tod, le iz ječe, pa kamor koli!« — »V Ameriko!« je rekel starec. — »Na Nemško!« je rekel fant. — »Kamor koli!« je reklo dekle.

Težko je stopal korak, život je klonil, potna in prašna so bila lica. Pa je starec govoril, kakor da bi prepeval žalostno pesem: »Šestdeset let življenja, šestdeset let trpljenja, vedro je polno! Gnojil sem to zemljo s krvjo iz svojih ust, s solzami iz svojih oči, s potom od svojega čela, pa mi ni rodila kruha. Morda je dežela na svetu, ki je bolj blagoslovljena: ali če je ni — smrt je tolažnica doma in drugod!«

Rekel je fant: »Zbogom, ti črna domovina, ti lačna in žejna mati, ki stojiš na pragu, gledaš za svojimi sinovi in si ne upaš, da bi jih klicala! Nate bom mislil, dokler bo še v srcu kaplja krvi. Če umrjem, bom za mašo dal in te bom hranil v zvestem spominu; če pa se kdaj povrnem, ti prinesem kruha in vina, mašne bukke in pisano ruto. Vse sem ti dal in vse bi ti dal, le svoje mladosti ti dati ne smem!«

Dekle je reklo: »Ne glej me tako žalostno, ti lepa domovina, nikar se ne jokaj ob slovesu! Dala sem ti srce in vse najmilejše misli, zakaj bi terjala, o domovina, še moja rdeča lica in moja mlada leta? Kakor zadnja postelja si, domovina, in kakor pokopališče: v daljne kraje se napoti romar, da užije življenje; povrne se k tebi, kadar je bolan, večnega počitka željan!«

Kurent je poslušal te pesmi in grenko se mu je storilo pri srcu. Nikoli še ni vi-

del domovine tako puste in žalostne; kamor se je oko ozrlo, samo sivo, od neprijaznega sonca opaljeno kamenje; gomila ob gomili, brez konca. Žgalo je sonce z neba, Kurenta pa je zeblo od groze.

Cesta se je nagnila, spustila se je po bregu. Globoko doli, tam daleč v sončni megli se je zalesketalo mesto. In za mestom — pripogni se, koleno; obstrmi, oko; beseda, blagurj Gospoda! Kakor okamenela je procesija, vse oči so zamaknjene hlepele v daljavo, zakoprnela se srca v odrešenje. Takrat, v najvišjem hrepenenju, so romarji občutili in spoznali vso svojo bridkost.

»Od tod — pa če v smrt ali paradiž!« In Kurent sam je vzkliznil z njimi: »Na pot! Še črna smrt bi bila temu srcu paradiž!« Šel je pred njimi kakor apostol pred učenci. In njegove gosli so pele.

»Na pot! Nič ne sprašuj, ali na desno ali na levo, ali na sever ali na jug. Ne vprašuj, romar, za ljubezen, ne za vdanost, ne za zvestobo; le eno imaš, kar je tvoje; to ohrani: življenje! Vse si izgubil, vse si zapravil, gol si in lačen; reši to zadnje bogastvo, ne mudi se, beži!«

Lahke in urne so bile romarske noge, veselo upanje jih je priganjalo. Oči so bile svetlejšje, zvedrila so se lica.

»V Ameriko!« — »V odrešenje!« — »Kamor koli!«

Pesem, mladost, upanje — kakor svetel plamen je planilo do neba. Več ni bilo nagubanih lic, ne objokanih oči, ne trepetajočih nog. Napotili so se bili črni pogrebi; ko so prišli do cilja, so bili beli svatje. Sonce pred njimi in neskončna svoboda, za njimi ječa in noč.

»Na barko! Na pot!«

Kurent je gledal za njimi, za veselimi romarji, ki so jadrili v deveto deželo. Še je slišal njih vriskanje, še je videl sončna jadra. Ali prišel je po nebu siv oblak in zasenčil barko. In takrat je Kurent videl: oči življenja željnih romarjev so bile vse solzne, strmele so na puste laze, na goli kamen. In slišal je Kurent njih pesem: »Še zadnjikrat se nam nasmej, o domovina, uboga, nad vse ljubljena! Nasmej se nam mrtvim! Kaj je brez tebe veselje, mladost in življenje?«

Temnejši je bil oblak, vsa črna je bila barka. Oči so ugasnile, pesem je utihnila; v sivo meglo je utonila barka — tako utone upanje v bridkosti.

Kurent je pokleknil, z vsem životom se je zgrudil, udaril je s čelom ob sivi kamen. »Zemlja, zemljica, mati! Če nimaš kruha, daj mi kamen; še ob kamnu bom prepeval!«

Jože Tomažič:

SLEPAR IN ROPAR

Nekoč se srečata slepar in ropar in se domenita, da bosta delala skupno; ropar bo moril, slepar pa sleparil.

»Dobro si zapomni; jaz bom vsakega osleparil!« reče slepar in oba odideta v krčmo.

Slepar naroči pečene piške, klobase in starino. Ko sta se že najedla in napila, odide v kuhinjo in da natakariči sto kron: »Tukaj vam plačava, kar sva pojedla, ostanek denarja pa mi boste vrnili v sobi, ko vas bom poklical in bom klobuk trikrat zasuka! Ste razumeli?«

»Dobro,« odvrne natakariča.

»Ti slepar, tema se že dela. Plačajva, kajti na delo bi šel,« pravi ropar.

»Jaz sem že na delu. Plačam!« je poklical natakaričo. Ta izračuna zapitek in našteva sleparju denar. Med tem pa slepar suče svoj klobuk na glavi in jo vpraša:

»Je že dovolj!«

»Ne še,« odvrne natakariča.

»Ali je morda zdaj dovolj?« vpraša znova slepar in zasuka klobuk.

»Še ne!«

Slepar še bolj obrne klobuk.

»Zdaj pa bo ravno prav,« reče natakariča in mu vrne še nekaj denarja.

Roparju, ki ni vedel, da je slepar v kuhinji plačal sto kron, ta klobuk silno uga-ja, zato mu pravi:

»Ti slepar, prodaj mi klobuk!«

»Zakaj pa ne? Za štiri tisoč, če hočeš!« je slepar takoj pripravljen skleniti kupčijo.

»Toliko ne dam! Preveč je!«

»Kaj bo preveč? Vse svoje življenje boš zastonj jedel in pil!« Roparju je to povsede, zato skleneta kupčijo in odideta narazen.

Ropar pride v mesto, si v krčmi naroči obilno kosilo in hoče plačati tako, kakor je prej videl sleparja. Suče in suče klobuk in sprašuje, če je že dovolj. Toda nazadnje je le moral plačati z denarjem in še na cesto so ga vrgli, ker se je na tak način norčeval z njimi. Jezen gre k sleparju in mu reče:

»Slepar, denar nazaj! Tvoj klobuk ne plačuje sam!«

»To je pa res čudno! — Denarja ti pa

vendar ne morem vrniti, ker sem kupil tako kravo, ki spušča zlatnike.«

Ker ropar tega ni verjel, ga je slepar peljal v hlev, kjer je bil poprej v kravjeke pomešal nekaj zlatov.

»Ali zdaj vidiš?«

»Vidim. Joj, prodaj jo meni!«

»Za štiri tisoč.«

»Preveč bo!«

»Kaj bo preveč, če boš pa imel vse življenje mleko in še denar!« trdi slepar. Ropar okleva.

»No, zaradi klobuka ti spustim polovico.«

In res skleneta kupčijo.

Ropar ves vesel prižene kravo domov in jo odpelje v hlev.

Z ženo čakata in čakata ter brskata po kravjku, a zlata ni nikjer. Ves jezen odžene kravo k sleparju nazaj.

Slepar pa je zagledal roparja skozi okno. Hitro postavi na sredo sobe oder, leže nanj in naroči ženi, naj reče roparju, da ji je mož umrl. Ko ropar pride do hiše, pusti kravo pred vrati, stopi v vežo in vpraša ženo, kje je mož, katerega hoče na vsak način ubiti. Toda sleparjeva žena ga prosi:

»Ne prenašli se, preljudi kristjan! Moj mož je vendar umrl. Kaj boš mrtvega ubijal? V sobi leži na parah, pojdi k njemu in pomoli za njegovo dušo!«

In res, oba odideta v hišo, kjer je ležal slepar lepo pokrit na parah. Ropar ga pokropi in pomoli. Ko pa se spomni klobuka in krave reče:

»Ne, za slovo mu še stisnem vrat namesto roke, sleparju grdemu.«

»Ne stori tega, saj veš, da mu duše tako ali tako ne moreš zadušiti.«

»Nič, kaj boš govorila o duši! Stisnem ga za vrat, pa bo!«

Brž zleze nanj ter sede na njegove skrčene noge, ki so se pa takoj zravnale. Slepar pa se naenkrat dvigne ter z nogo sunje roparja na tla. — Ropar se hitro pobe- re in reče: »Saj vem, falot si bil v življenju, pa si še zdaj, ko si mrtev!« Nato pa prestrašen urno zbeži.

PRIJATELJSTVO

Najlepši pojem v našem življenju je pač prijateljstvo. Koliko zaupanja, pripravljenosti, odrekanja in poštenosti tiči v tej besedi. Neizmerno bogat je, kdor ima res pravega prijatelja.

Toda tem žalostnejše je, da često opazimo, s kakšno lahkomišelnostjo in nemarnostjo se izgovarja ta beseda. Seveda, marsikdo se rad pohvali s prijateljem. Dejstvo, da ni sam na svetu, je zanj laskavo. Pri tem pa si ni na jasnem, da s tem prevzame tudi dolžnosti. Morda se tudi nikoli ne vpraša: ali imam to osebo tako rad, da bi tudi doprinesel žrtve za njo?

Primer. Dva znanca sedita v lokalu. Pri tretji gospod in se ogleduje za prosto. En znanec je nemiren in pravi drugemu: »Poglej, to je eden mojih prijateljev. Seznanila sva se včeraj in sklenila prijateljstvo. Bil je prijeten večer. Vendar ti ga pa ne morem predstaviti, ker se nisem zapomnil njegovega imena.«

Nekaj sličnega se v zaključeni družbi kaj lahko zgodi. Tudi ni nič napačnega pri tem. Vendar pa se ne sme tako hitro pridobljenega znanca označiti že drugi dan za prijatelja. Sicer ni izključeno, da se ne bi moglo iz bežnega poznanstva razviti pravo prijateljstvo. Vendar pa to zahteva temeljitega poznanja in opazovanja. Isto je pri ženskah, ki imajo tu in tam kakšno »dobro prijateljico«, nad katero so lepega dne strašno razočarane. Ta ali ona se v stiski nikakor ne izkaže za prijateljico, temveč seje povrh vsega še razkol in opravlja naokrog. Ali je to tako čudno? Ne, kajti v resnici itak ni bila nikoli prava prijateljica.

Kaj pa razumemo pod pravim prijateljstvom? — Prvi predpogoj zanj je, da v človeku, s katerim bi radi stopili v prijateljstvo, ne vidimo morda njegovega bogastva, zunanje lepote, dobrih odnošajev itd., temveč samo njegove duševne vrline in nazore o življenju. Poleg tega je potrebno, da vlada v prijateljstvu popolna odkritost. S tem spoznamo veličino in zmoglosti, pa tudi slabosti in napake prijatelja. Iz tega se razvije čustvo medsebojnega zaupanja, ki neznansko osrečuje in daje moč, da se vedno zavzamemo za prijatelja, kadar to zahtevajo razmere. To pa ni treba razumeti tako, da moramo vedno tičati pri njem in se z njim porazgovoriti o vsaki plehki vsakdanjosti, ne, temveč, da smo vedno na mestu, kadar nas prijatelj potrebuje. Pa ne samo s praznimi nasveti. Pravo prijateljstvo zahteva dejanj, tudi, če je treba kaj tvegati pri tem. Zelo pomirljiva za člo-

veka, ki je zabredel v stiske, je misel, da ima nekje, četudi daleč v tujini, res pravega prijatelja. Mnogokrat stoji na razpotju in ne ve, v katero smer bi se obrnil, da bi bilo bolje zanj. Kako lepo je, če mu v takih odločilnih trenutkih zvest prijatelj proži roko in povede na pravo pot. Nič več ni tako sam in lažje mu je prenesti vsako neprijetnost.

Vse to je treba premisliti, predno se sklene prijateljstvo. Če pa spoznaš, da tvoj prijatelj ni človek, kakršnega bi si želel, tedaj

Londonske vsakdanjosti

(Nadaljevanje s 3. strani)

izborno blago, seveda samo svojo racionalno količino. Tujec racionalnega blaga ne more kupiti.

Bogate izložbe seveda ne izdajajo pravega stanja; tega opaziš šele, če hočeš kupiti kak neracijoniran, v vsakdanjem življenju potreben predmet, pa če moraš obresti po deset ali še več trgovin, predno ga dobiš. V vojni nastalo pomanjkanje še ni povsem odstranjeno.

To je le nekaj površnih pogledov na lice današnje Anglije. Vzroki, zakaj tudi v Angliji še danes ni tistega življenjskega položaja, so na dlani. Vojna sama je zahtevala od najširših plasti skrajne napore in zvrhano mero omejitev osebnih ugodnosti, saj je vsa industrija od najmanjše do največje morala za vojaške potrebe dati vse iz sebe. Krona vseh teh žrtve je bila zmaga, rane pa je bilo treba šele postopoma in načrtno celiti. Nedvomno bi angleški narod s svojo temeljitostjo in smotnostjo bil že prav blizu svojega nekdanjega blagostanja, če ne bi nepredvidene naravne katastrofe tega razvoja v tej zimi zaustavile in v marsikaterem oziru položaj še poslabšale.

Nejasen svetovni politični položaj je tudi vzrok, da si množice ne morejo privoščiti tega, kar bi si sicer lahko, ker je pač treba štediti in biti pripravljen na vse.

Pri vsem tem ne smemo prezreti obudovanja do angleškega naroda, ki mirno in z zaupanjem vase prevzema nove žrtve, čeprav mu je morda prav misel na novo, bogato bodočnost dajala med leti vojne moči, da je mogel vzdržati.

Listi so ob zadnji hudi zimski in spomladanski krizi pisali o »gospodarskem Dunquerque« in ljudstvo je to ne preveč

imej tudi pogum, da mu priznaš: le znanec sem ti lahko, a pravi prijatelj nikoli.

Morda bo kdo dejal: toliko pogojev je nesmiselno. Ni pripravljen žrtvovati, a se tolaži z mislijo, da tudi sam ne potrebuje ničesar. Počasi, dragec, pota usode so skrivna in nikoli ne veš, kaj te čaka. »V sili spoznaš prijatelja,« ta stara resnica se vsak dan uveljavlja. Ne moreš pa imeti celo število prijateljev. V stiski zadostuje en sam, dober in odkrit prijatelj. Srečen, kdor ga ima.

*

Vsaka šola nekaj stane... Toda, kdor svojih izkušenj ne izkoristi tako, da predstavlja zanj vrednost, je največji razsipnik. Kajti često jih je moral predrago plačati.

laskavo primero s prvim porazom v vojni vzelo mirno na znanje. Hladnokrvnost in odločnost sta tisti dve skrivnosti, ki pojasnjujeta angleške uspehe.

Seveda ni manjkalo ostrih in brezobzirnih kritik sedanje vlade, toda kritiziranje ni nikjer seglo tako daleč, da bi vladi še otežilo njene napore ali celo oviralo njene ukrepe.

Vsak se je zavedal svojih državljskih dolžnosti. Tudi takrat je držalo geslo, ki ga je admiral Nelson pred bitko pri Trafalgarju (proti Napoleonu) naslovil na svoje pomorščake: »Anglija pričakuje, da bo vsak storil svojo dolžnost.«

To pričakovanje je bilo tudi tokrat utemeljeno. Anglija se je v dobru meri že izkopal iz najhujših zadreg, ki jih je morala prebresti zadnjega pol leta ter je prepričana, da bo prihodnja zima, če ne bo drugih, nepričakovanih dogodkov, topla in prijetna. ff.

Nekaj redkosti o knjigah

Mogoče ima že kdo izmed vas svojo lastno malo knjižnico, na katero je ponosen. Vaša ljubezen do knjig je gotovo tako velika, kakor ona velikega pesnika iz 18. stoletja, ki je nekoč rekel:

»Če bi kdo ponujal kraljevske krone za moje knjige in za veselje, ki ga imam do čitanja, ne bi jih sprejel!«

Med prijatelji knjig so tudi posebni čudaki, kakor na primer mož, ki je sedel skoraj tri leta pri mizi, da je izračunal, da imajo zgodbe sv. pisma 66 knjig, 1189 poglavij, 31.173 stihov, 773.656 besed, 3, 566.560 črk in da vsebuje 42.227 krat besedico »in«. O tem posebnosti že lahko trdimo, da je imel čudne pojme, kako je treba čitati knjigo.

Žive tudi »čitalci«, ki si pustijo vezati svoje knjige na nenavadne načine in to ne v usnje goveda, ovna ali prašiča, ampak v usnje krokodila, opice, psov ali rib. V neki knjižnici je celo knjiga, vezana v človeško kožo.

Poznane so mi tudi posebne stvari o knjigah. Največja knjiga na svetu je 1 m 90 cm visoka in 90 cm široka. Je to zdravniška knjiga, katero so tiskali 7 let in sicer od leta 1823 do 1830. Ta velikan je v državni obrtni šoli na Dunaju. Kakšen pritlikavec pa je proti temu velikanu najmanjša knjiga, katero so tiskali leta 1897.

Drič:

Zdravje

Preizkušeni zdravnik je dejal: »Za telesno zdravje je važno človekovo dušno razpoloženje. Veder duh, notranji mir in zadovoljnost nas navdajajo, če svoje želje krotimo, svoje strasti obvladamo in svoje vesti ne obtežujemo s krivicami, in nam ustvarjajo ono duševnost, ki najbolj ugodno vpliva na telo. — Silne strasti in duševni pretresi, kakor jeza, sovraštvo, nevoščljivost, ljubosumnost, razbrzdanost, strah in bojazen lahko povzročijo težke bolezni, včasih pa celo hipno smrt.

Najslavnejši rimski govornik Ciceron, ki je umrl leta 43. pr. Kr., je pisal svojemu sinu med drugim: »Zdravje si ohraniš, ako poznaš svoje telo, ako paziš, kaj mu koristi in kaj škoduje, ako si zmeren v jedi in pijači, ako se ogibaš razbrdanosti.«

Sviciarski menih p. Placid a Specha, opat v Disentisu, je napisal leta 1772. pametne besede o zdravju: »Da si ohranimo zdravje, pošteno delajmo, da se nam ni treba nikogar bati, pazimo, da nikogar ne žalimo, obzirno ravnajmo z nevednostjo in zlobo pametnih in nespametnih ljudi, bodimo krotki in pravični in ne maščevalni! Ne nosimo v srcu nevolje! Vse, kar pride iz dobrih božjih rok, veselo uživajmo, ne preoblagajmo se s preveliko zaposlenostjo in težkimi skrbmi, izpolnujmo ravnodušno svoje dolžnosti, ljubimo delo in končno

ZA ZELENNO MIZO

Zelena miza igra v življenju narodov in posameznikov veliko vlogo. Večkrat se nam zdi, da je kot preizkusni kamen, preko katerega je treba stopiti. Če imaš srečo, dobro, drugače moraš biti pripravljen na novitev svoje poti.

Med žrtve teh zelenih miz spadajo tudi bodoči učitelji. Ko dijaki dovrše zadnje leto učiteljskega, morajo se k zaključnemu izpitu.

Na celovškem učiteljskem so imeli letos kar dve maturi, ki sta se med seboj temeljito razlikovali. Prvo so opravljali dijaki petega letnika, ki bodo v prvi vrsti učili na šoli z nemškim učnim jezikom, drugo pa absolventi abiturijentskega tečaja, ki bodo vzgajali in poučevali na dvojezičnih šolah.

Abiturijentski tečaj, katerega je obiskovalo 27 dijakov in dijakinj, je pričel s poukom 13. januarja tekočega leta. Deželna šolska oblast je hotela na ta način usposobiti določeno število ljudi za pouk na dvojezičnih šolah. Pri pouku v tem tečaju je bilo zato težišče učenja pri slovenščini. Na znanje slovenščine so se ozirali tudi pri sprejemu v ta tečaj, zato ni čudno, da je slika abiturijentskega tečaja tako pestra. Tečaj je obiskovalo izmed 27 dijakov in dijakinj 11 avstrijskih državljanov in 17 inozemcev (med temi 13 Jugoslovancev, 1 Italijan in 3 Čehi).

Uspehi, ki so jih dosegli obiskovalci abiturijentskega tečaja, so zelo zadovoljivi. Naravno niso taki, kot bi bili pri petletnem pripravljanju na učiteljski poklic, vendar v splošnem odgovarjajo zahtevam izobrazbe, ki je potrebna za poučevanje ljudsko-šolske mladine.

Petnajst članov izpitne komisije, katere predsednik je bil deželni šolski nadzornik za srednje šole g. dr. Schwendenwein, je presojalo znanje bodočih učiteljev. Komisija je bila v večini primerov z znanjem zadovoljna, kar je razvidno iz doseženih uspehov.

v Padovi in ima 208 strani. Visoka je namreč samo 10 mm in široka je 6 mm.

Ali si zamorete misliti knjigo, ki ni bila ne tiskana in ne pisana? Vendar so to knjige leta 1640 občofovali kot veliko redkost. Vsebinske knjige opisuje trpljenje Kristusovo. Črke so vezane v knjigo. Besede lahko čitamo, ker se menja enkrat bel in drugič moder papir. Gotovo je izdelava te knjige zahtevala mnogo časa in truda, kajti izrezane so tako enakomerno, kot bi jih kdo tiskal oz. stavil.

Nek italijanski pesnik je v 17. stoletju sestavil pesem z mnogo tisoči stihov, v katerih pa ni bilo nobene črke r. Že v tretjem stoletju po Kristusu je nek grški pesnik napisal junaško pesem v 24 sprevih. V vsakem spevu je manjkala ena črka abecede.

Ako nam pride v roko knjiga, stara 100 ali 200 let, si takoj mislimo, da je to neka redkost. Mi si ne moramo predstavljati, da je bilo že v 15. stoletju tiskanih 40.000, v 16. stol. 570.000, v 17. stol. 1.250.000 in v 18. stol. 2.000.000 del (ne knjig). Knjig pa mnogo, mnogo več! Kajti vsako delo je bilo tiskano v večji ali manjši nakladi!

Knjige so morali tudi za kazen — pojesti. Ob času tridesetletne vojne je živel nek Folmor, ki je napisal sramotilno knjigo o knezu Vajmerju. Obsodili so ga, da je moral požreti vso knjigo nekuhanu.

Diskretnost na pravem mestu

Skoraj gotovo ne najdemo človeka, (posebno med nežnim spolom) ki ne bi bil nikoli v življenju naprej povedal stvari, katere bi bilo boljše zamolčati. Šolarka pove svoji tovarišici nekaj, kar bi stroga profesorica ne smela zvedeti, a ta kaj hitro poskrbi, da postavi ubogo študentko v slabo luč. Prijateljica zaupa prijateljici svoje doživljaje, ta pa ne bodi lena klepetala naprej, a brezvestni ljudje kaj radi pride-nejo še kaj, da napravijo neizkušeno dekle slabo, čeprav v resnici ni.

Z molčečnostjo pravzaprav ni tako enostavno. Država jo že od nekdaj nalaga nekaterim poklicem: zdravnikom, babicam, odvetnikom itd. »Uradna tajnost« se imenuje ta molčečnost in kdor ta nalog prekrši, ga država kaznuje. V vojnem času pa je molčečnost o vojnih zadevah dolžnost vseh državljanov, tako vojakov kot civilistov. Saj bi lahko vsakdo s svojim, čeprav ne zlonamernim besedičenjem, povzročil veliko nesrečo za domovino in tudi sebi nakopal težko kazen.

V ostalem življenju pa je molčečnost častna zadeva posameznika. Imenujemo jo diskretnost. Skoraj škoda, da ni tudi v zasebnem življenju kazni za opravljalce in opravljalke; bilo bi vsekakor manj jeze na svetu.

Seveda, molčečnost pa tudi ni vedno diskretnost. Prava diskretnost je doma samo pri značajnem človeku.

Imamo pa ljudi, ki nam gredo celo na živce s svojo molčečnostjo, ker so pač preleni, da bi odprli usta. To pa še ni diskretnost. Imamo pa tudi molčljivce, ki zasledujejo zahrbtnje cilje. Treba jih je samo poznati in njihovemu molku »prisluškovati«. Vidi se jim, da bi radi izustili nekaj, kar pa ne store v resnici. Pri tem pa se obnašajo tako, da vzbujajo domneve, ki so hujše, kakor bi bila še tako nečedna resnica. Okrog takih ljudi se širi nedoumljiva napetost. Oni to vedo in se čutiijo važne; zamišljeno povešajo glavo, korakajo odsotno sem in tja, zmigavajo z rameni toda — molče. Pri tem pa razodevajo vse njihove kretanje, češ, jaz pa nekaj vem, a nočem povedati. Obenem pa je ravno ta njihova

navidezna diskretnost tako zgovorna, kakor ne more biti najbolj strupen jezik brezvestnih opravljalcev. Takšni ljudje so nevarni in njihova molčečnost je strup. Na njih in neprilike, ki jih je povzročila njihova molčečnost, vidimo, da molk ni vedno zlato. In čeprav s spoštljivostjo govorimo o velikih molčljivcih, vendar ne smemo pozabiti, da je odkrito govorjenje večkrat bolj dostojno in pošteno, kakor pa molčanje in namigavanje.

Pravi pojem diskretnosti v človeški družbi ne leži ravno v tem, da se molči, temveč v tem, kaj se govori, v kakšni obliki in ob kakšnem času. Samo dostojen in odkrit razgovor veže ljudi med seboj. Zamolčana beseda, a morda zahrbtno namigavanje, jih le prepogosto razdvaja.

Misli so proste, slišimo pogosto reči. Toda niso proste, če jih oblikujemo v besede in damo naprej. Vsi smo že napravili skušnje, kako hitro včasih nastane krilatice in kleveta nad kom in kako jo zlobni jeziki povečajo. Nekdo je nekaj opazil pri sočloveku in zine: možno; drugi modrijan napravi iz tega: verjetno, a tretji govori že: prav gotovo. Kleveta se širi kot plaz in užiga jezo in prepire.

Mnogo neprijetnosti bi nam bilo lahko prihranjenih, če bi se že v mladih letih vadili v diskretnosti, to je molčati ob pravem času, a kadar je treba, tudi spregovoriti ter zaupno stvar le takrat naprej razodeti, če bi zamolčanje predstavljalo nevarnost za dotičnika.

Za dobro voljo

Lovska

Po končanem skupnem lovu vsak lovec na vse pretege hvali svojega psa. Oglasi se tudi lovec Jazbin in pravi: »To še ni nič. Vi imate v primeru z mojim psom — same mrhe. Da vam povem: Ko sem šel zadnjič na lov, vidim, kako začne moj pes vohati in že začne kopati v zemljo. Koplje in koplje in pol metra globoko izkoplje staro porcelanasto pipo, na kateri je bila naslikana vidra.«



Za naše gospodarje

Naše najkoristnejše cvetlice

(Nadaljevanje in konec)

9. Navadna lucerna (lat.: medicago sativa, nem.: blaue oder gemeine Luzerne).

Navadna lucerna je najboljša detelja za naše kraje. Četudi se navadne lucerne poleg domače detelje pri nas največ prideluje, sejejo lucerne še vedno mnogo premalo, jo še premalo poznajo in jo zato tudi še premalo cenijo.

Navadna lucerna je najboljša detelja za kraje, kjer ji ugajata zemlja in podnebje. V takih krajih daje lucerna od spomladi do jeseni izvrstno zeleno krmo. Posušena lucerna je dobra, tečna in zdrava krma za vse vrste domačih živali.

Lucerna je v primeri z domačo deteljo, kar je pšenica v primeri z ržjo. Tam, kjer ne uspeva več dobro pšenica, sejemo rž, kjer ne uspeva zaradi prevlažnega podnebja in slabe zemlje lucerna, sejemo domačo deteljo.

Lucerna je doma v Aziji, odkoder je prišla v Grčijo, Italijo, Španijo in Južno Francijo. Od tod se je razširila po vsej ostali Evropi in v Ameriko.



Lucerna

Esparzeta

Domača detelja daje največji pridelek v drugem letu, nato pa se pridelki hitro manjšajo. Lucerna pa daje v drugem letu še majhne pridelke, v tretjem letu že večje, največji pa so pridelki v četrtem letu in se šele nato polagoma zmanjšujejo.

Lucerna ljubi suho, sončno podnebje, v vlažnem meglenem podnebju so pridelki manjši. Zahteva globoko zemljo z mnogo apna in ne prenaša stoječe vlage v zemlji. S svojimi koreninami prodira 1 do 5 m globoko v zemljo in črpa hrano iz nje.

Za lucerno je treba obrabiti dobro in rodovitno njivo v sončni legi, kjer že več let ni rastle detelja. Najboljše uspeva lucerna po okopavinah. Zemljo je treba za lucerno skrbno pripraviti, globoko obdelati in dobro zagnojiti. Zlasti ne smemo varčevati z apnom, katerega damo tudi do 25 stotov na hektar.

Njivo, kjer bomo sejali v vigredi lucerno, že jeseni čimbolj globoko preorjemo. V

vigredi njivo prevlečemo na rahlo z brano, nato pa pustimo, da se po vrhu zemlja dobro osuši in da vzkali plevel.

Ko se je zemlja dobro ogrela in ko smo z brano uničili mlade plevelne rastline, šele sejemo lucerno in sicer samo ali pa tudi med oves. Od setve tega ovsu, ki ga moramo sejati zelo redko, ne smemo pričakovati semena, pokosimo zelenega za krmo.

V bolj vlažnih legah je vedno priporočljivo lucerno sejati skupaj s travnimi mešanici. Tako daje večje pridelke in prikladnejšo krmo. Razen tega traja lucerna v travnih mešanicah dalje časa in jo je lažje sušiti. Prav primerna je mešanica lucerne in pasje trave ali pa francoske pahovke. S tako mešanico si moremo zagotoviti, da se bodo v deteljišču razrastle do-

bre trave, ne pa slabe trave in plevel, ko bo začela pojemati lucerna.

Lucerno kosimo trikrat do štirikrat letno in to vedno preje predno začne cveteti, da dobimo čim več lahko prebavljive krme, pa čim manj težko prebavljivih olesenih vlaken. Po košnji deteljišče vedno pobranamo, da razrahljamo gornjo njivsko zemeljsko plast. Zadnja košnja v jeseni ne sme biti prekasna, da si morejo rastline do nastopa mraza še opomoči. Paša razvoju lucerne škoduje.

10. Esparzeta ali turška detelja (lat.: onobrychis sativa, nem.: Esparsette).

Esparzeta ima bledorode v grozdih združene cvete in ozke drobne lističe. Ta detelja je izvrstna za take sončne, puste in suhe lege, kjer bi domača detelja in lucerna slabo uspevala. S svojimi koreninami sega globoko v zemljo, suša ji ne škoduje. Esparzeta je zelo trajna rastlina in vzdrži 4 do 7 in tudi več let, daje pa dobre pridelke vsako leto le ob prvi košnji, slabše pa daje pri drugi in tretji košnji.

Esparzeta zahteva mnogo fosforne kisline in kalija, predvsem pa mnogo apna v tlu.

Škodljivci detelj

Ko smo spoznali tako naše najkoristnejše krmne rastline, to je detelje in trave, moramo v kratkem spoznati tudi sovražnike detelj.

Največji sovražnik detelj je kislina v zemlji in pomanjkanje apna v zemlji. To škoduje ne samo deteljam, ampak tudi razvoju drugih koristnih rastlin, učinkovita odpomoč pa je v močnem gojenju z apnom.

Vsako leto napravlja veliko škodo deteljam deteljna predenica (lat.: cuscuto vilosa, nem.: Kleeseide). Ta ovije s svojimi blede rumenkastimi vlaknatimi stebelci deteljne rastline, se vsesa nato s kratkimi sesalnimi koreninami v notranjost deteljnega stebela in črpa rastlinski živlenski sok. Polagoma se predenica še razraste, preprede deteljno rastlino, jo vleče vedno bolj k tlom, jo polagoma preraste in zaduši.

Najlažje preprečimo razvoj predenice, ako kupujemo vedno garantirano čisto deteljno seme. Ako pa sami pridelujemo deteljno seme, ga pridelujemo le na takih njivah, kjer ni predenice.

Ako smo opazili predenico v deteljišču, moramo podvzeti vse, da jo čimprej in čimbolj temeljito zatremo. Predenica se izredno hitro razširja in je izredno trdoživa. Zato je velika nevarnost, da se njeno seme razširi ne samo po okuženem deteljišču, ampak tudi po sosednjih njivah z deteljo. Njeno seme ostane kaljivo v zemlji še leta in leta in ko spet pride detelja na tako njivo, se razvije predenica in spet napade deteljne rastline.

Zato je tudi z zakonom predpisano, da je treba takoj uničiti temeljito vsako predenično gnezdo, dokler je še malo in šele v razvoju.

Predenico najlažje in najučinkovitejše uničimo, ako skopljemo jarek okrog prede-

ničnega gnezda, pri tem pa mečemo zemljo v notranjost izkopanega kolobarja. Dobro je tudi, ako pokrijemo napadena mesta s slamo in slamo zažgemo, ko smo jo še preje po možnosti poskropili s petrolejem.

Predenico uničimo tudi, ako jo polijemo s 30%-no raztopino železne galice ali pa z razredčenim drevesnim karbolinejem. Pri vsakem uničenju predenice pa je važno, da ne uničujemo predenice samo na onih mestih v deteljišču, ki so že popolnoma rumena, ampak tudi sosednja mesta, kamor so se že razširili poganjki predenice. Ako to opustimo, se predenica v kratkem spet razraste. Zato je boljše uničiti nekaj deteljnih rastlin preveč, kakor pa nekaj predeničnih poganjkov premalo.

Ako krmimo živino deteljo, okuženo s predenico, ki že cvete, je to za živino škodljivo. Razen tega pa ostane kaljivost predenice ohranjena, tudi ko pride seme skozi živalsko telo in moremo z razvažanjem takega gnoja spet okužiti njivo.

Drugi malo manjši in malo manj nevaren sovražnik detelje je deteljni pojalnik (nem.: Kleeseide).

Cveti deteljnega pojalnika so skoraj brez peclja prirastli na glavno steblo, razvijajo se zgodaj v vigredi, so umazano vijoličaste barve in so podobni cvetom mrtve koprive. Tudi ta rastlina, ki nima zelenih listov, se naseli s svojimi koreninami na koreninah detelje in se hrani nato izključno od soka, ki ga srka iz deteljnih korenin. Deteljne rastline seveda vsled tega hiraajo, obnemorejo in se tudi posušijo.

Tega škodljivca uničimo najlažje, ako deteljo zgodaj kosimo, ko se pojalnik še ni močno razvil. Uničujemo ga tudi tako, da izrežemo stebela deteljnega pojalnika čim bolj globoko pri korenini in nato cvetno steblo uničimo.

Več detelje

Nikakor ni odveč, ako vedno znova vdarjamo: »Ako hočeš dobro svojemu kmečkemu gospodarstvu, sej več detelje.« Detelja je ona dragocena rastlina, ki jo v kmečkem gospodarstvu ni nikdar preveč in ki prinaša vedno srečo in to bolj zanesljivo kakor vsaka loterija.

Detelje sejemo navadno po žitu, ker se detelje in žito medsebojno izpopolnjujejo. Nikoli ne sejemo detelje po takih rastlinah, ki tudi morejo — kakor detelje — pridobivati dušik iz zraka, še posebno pa ne po detelji, po fižolu, bobu, leči in po grahu za seme.

Deteljo sejemo v skrbno pripravljeno in dobro vležano zemljo.

Samo prvovrstno seme.

Zelo moramo pri setvi detelje paziti na dobro, res prvovrstno seme. Saj je od dobrega semena odvisen pridelek in to ne — kakor pri drugih sadežih — samo pridelek enega leta, ampak pridelki vsaj dveh let, navadno pa pridelki več let.

Ker so zime v naših krajih navadno zelo ostre, ne prenaša teh zim detelja iz južnih krajev. Zato poizkušajmo vedno dobiti seme iz krajev, ki imajo podobne podnebne razmere, kakor so naše podnebne razmere.

Kupujmo vedno le dobro kalivo seme, ali pa moramo sejati bolj na gosto, ako moremo dobiti samo slabo kalivo seme. Razumljivo je, da moramo še posebej pri setvi paziti na to, da bomo sejali res čisto deteljno seme, ne pa skupaj z deteljnimi semenom še razne plevelce.

Zato kupujmo deteljno seme samo le pri zanesljivih trgovcih, ki nam morejo jamčiti za dobro kalivost in čistost semena.

Velikega pomena so pri prodaji raznih poljedelskih semen dobre nabavne in prodajne kmetijske zadrage in je velika škoda, da nimamo nikogar, ki bi se znal, mogel in hotel zavzeti za ustanovitev in organizacijo teh zadrug med slovenskimi kmeti na Koroškem.

Dobro deteljno seme je navidezno dražje, v resnici pa je najdražje ono deteljno seme, ki je v šilingih izraženo poceni, navidezni prihranek pa je v resnici velika izguba. »Nisem tako bogat, da bi poceni kupoval,« na ta ameriški izrek naj bi se naš kmet vedno spomnil, kadar kupuje razna semena, zlasti pa še pri nakupu deteljnega semena.

Deteljno seme — pridelano doma

Seme, ki je najbolj prikladno za naše podnebne in talne razmere, dobimo seveda najlažje, ako seme sami pridelamo doma. V ta namen izberemo del deteljišča, kjer je detelja posebno lepa, ni pregosta in zato ne poglobila, kjer ni raznih deteljnih plevelov, zlasti ne predenice.

Na njivi, kjer hočemo pridelati deteljo, prvič zelo zgodaj kosimo, rdečo deteljo takoj, ko se začnejo glavice barvati rdeče. Drugi odkos nato hitro doraste in zgodaj cvete, ko je še mnogo žuželk, ki pomagajo pri oprahitvi deteljnega cvetja. Čim več čebel in čmrcljev obišče deteljne cvete, tem več cvetov je oprahenih, tem več je semena na vsaki cvetni glavici. Zato je priporočljivo izbirati njivo za semensko deteljo v bližini kakega čebelnjaka.

(Dalje prihodnjič.)

JANEZ JALEN:

Govor Marka

7.

»Več let je Noe premišljal, kako bi rešil bečele. Mož se je rad posladkal, saj veste, kako ga je sladko vince ukanilo. Korito jim je stesal in je preselil močno bečelno družino iz žlamborja vanje. Bilo je tisto leto dobro za bečele: nanosile so si strdi, da so bile bogato založene. Saj so rože tako cvetele, kakor bi naprej vedele, da jih bo hudobija ljudi podušila. Noe ni izpodrežal satja, da bi bečele zavoljo pomanjkanja ne padle, in pa že zato ne, da bi imel, če bi vsega same ne použile, tiste prve dni po potopu, ko je vedel, da bo vsa zemlja tako premočena, kakor ni bila nikoli prej in nikoli več ne bo, zdravilo zoper kašelj in prehlad zase in za svojo družino.«

Vsi so Vrbanka pozorno poslušali. Še pastiričica je prenehala poskakovati okoli tropa in se je čudila s postrani nagnjeno glavico, kako da vsi molče in da le škarje škrtajo, pa še te bolj počasi kakor prej.

»Barko je Bog ukazal od znotraj in od zunaj zaliti s smolo. Noe je pa vedel, če ne bodo bečele mogle izletavati, da bo imel čez mesec v koritu kup smrdu namesto močnega plemenjaka. Pa se ni upal vprašati Boga, kako naj naredi z bečelami. Zato se on ni upal, da bi mu sladkosnedosti ne oponesel. Kar sam na svojo roko je izvrtal skozi zadnje bruno pod streho tako nizek in ozek izletavnik, da sta se s težavo dve bečelici srečali v njem. Za to ozko špranjo je pa pribil strdi in živali polno

korito in ga tako obilil s smolo, da ni nihče izmed njegovih vedel, da za tistim črnim tramom čaka na potop več tisoč živalic.

Noe je mislil, da take majhne luknjice v ladji in tistega prismoljenega korita Bog še opazil ne bo. Pa ga je.«

»Kaj ni vedel, da Bog prav vse vidi in prav vse ve,« je prekinila Vrbanka Manica. »Tiho, Manica, kadar govore odrasli,« jo je svarila Rozalka in bila vesela njene znanja.

»Kaj bi ne bil vedel; saj je bolj poznal Boga kakor nas eden; saj se je včasih pogovarjal z njim. Gospod Bog je Noetu pustil njegovo napačno mislico, saj je le čudno, da jih ni imel več, ko je bil ves svet tako grdo popačen, in je bil vesel njegove modrosti zavoljo bečel in se je nasmešnil, kadar se je spomnil, kako se bo Noetovo modrovanje in prikrivanje skončalo.

Ko so vode upadle in je Noe šel iz ladje in izpustil živali, so zlezli tudi čmrclji in sršeni in osa in druge muhe iz špranj v podstrešju, le bečele so ostale v svojem koritu. Ker je bila zemlja dobro namočena in pognojena s pregrešnimi trupli, je kaj kmalu cvetela bečelam obilna paša in začelo je primanjkovati prostora v Noetovem koritu. — Kaj pa sedaj?

Takrat je legla jajčeca še vsaka bečela, ne samo matica, zato so imele vse enako besedo. Samo trote so morali biti tihi, kakor morajo biti tihi še dandanes.

Zgrnile so se na posvetovanje. Stara, že vsa oguljena in črna bečela je s strupenim glasom zacvilila: Mladi rod, ki smo ga odgojile po potopu, naj se izseli!

Oglasila se je lepo zrasla bečela, ki se je izlegla že med potopom: Samih nikar ne pustimo. Naj nas gre nekaj starih z njimi, da jim bomo pot kazale.

— Pojdi, če te veseli, — so jo zasmevale stare oguljenke.

— Dobro; pojdem!

Mlade, kakor z žametom porasle sivke so se zgrnile okoli edine stare, ki se je zanje potegnile. Še tiste, ki so tičale še v zibkah, so hitele gristi pokrovce, ker so izprevidele, da se mlademu rodu doma ne obeta nič dobrega.

— Pojdi, pojdi! so kričale tovarišice nad njo tako srdito, da se še tiste starejše bečele niso upale oglasiti, ki se jim je zdelo prav in pravično, da ne vržejo mladega rodu brez vodstva pred izletavnik.

Nastal je vrišč v koritu, da bečele niso več umele, kaj pravzaprav katera svetuje. Vse vprek so kričale: Me smo se rešile, vas smo vzgojile. Ven, ven, ven! Me, me, me same!

Ko je bilo bečeli, ki se je izlegla med potopom, šundra dovolj, je zapela, kakor še dandanes zapoje matica, da ves truš preglaši. Veselo kakor otroci so se preukavale mladice, ko so se vsipale skozi izletavnik v sončni dan in rajale svatovski ples okoli ladje. Prav nič niso mislile, kaj bo z njimi. Bo že kako, da so se le ločile od starih, čemernih in strupenih oguljenk.

Sedle so na vejo, da se odpočijejo in posvetujejo. Pa so tako sklenile, da naj ukaže samo medpotopna bečela in naj bo samo ona mati vsemu novemu rodu, in so jo kar postavile za kraljico in mater.

»Prav so imele,« je veselo pristavila Manica. »In potem?« je bila zopet radovedna.

»Naselile so se v suhi votli palmi. Še trikrat je peljala prva matica srečno novi rod na roj in je vselej poskrbela za nove matice doma. Četrtič jo je zalotil z vsem rojem vred močan podsončnik in jo zanesel z vsem rojem vred med naše gore; zato

imamo pri nas najboljšo bečelo.

»Beži no!« se je začudila postarana strižaičica Katra.

»Kaj pa je bilo s starimi godrnjavkami?« je hotela vedeti Manica.

»Lej, skoraj bi bil pozabil nanje. Rekle so: Zadnje smo ostale v ladji, naša je. Nič več ne pustimo oditi mladega rodu; pomagaj naj, da bomo vso ladjo napolnile z voskom in satjem. Od stropa navzdol so gradile sate in jih polnile z medom. Noe je satje izpodrežoval, pa so se menda on in njegovi kmalu preobjedli. Bečele pa vesele: Sedaj, sedaj, napolnimo vso ladjo z medom, potem bomo samo počivale in uživale! Pozabile so pa, da tako ozko in take mere satje, kakor ga je Bog ukazal delati bečelam, ne sme biti previsoko, ker ne vzdrži na cente teže. Preden so ga napolnile do polovice, se je vse satje odtrgalo in pomečkalo prevzetne bečele, stare in mlade.«

»Prav jim je bilo,« je privoščil Cenek.

»Tako pravim, Cenek, da preveč bogastva na enem kupu tudi vedno ne vzdrži. Ali sedaj veš, zakaj bečele roje?«

»Vem.«

»Od gradu do gradu pojdi pravit graščin- skim, zakaj roje.«

»Prav bi bilo.« Vrbaneč je vstal, da postavi prvi roj v bečelnjak. Tonej mu je šel pomagat in vsi so gledali za njima. — Kakor blisk pa je šinil skolič mednje in odnesel pastiričko. Ne krič ne Volkunovo jezno lajanje ne Maničin jok je ni mogel iztrgati njegovim krempljem.

Nebo se je znova začelo oblačiti. Čimdalje bolj hitro so škrtale škarje. Jarci so se umirjali. In prišla sta Cena in Miha in odpeljala volno.

Izpod domače lipe

DHOLICA

V naši občini ljudje zelo neprijetno občutijo, ker ni na občini določenih uradnih ur, kakor so po vseh drugih občinah. Nočemo nobenemu ničesar očitati, toda mislimo, da ni mogoče, da bi bil sedanji župan zaposlen na dveh mestih: kot železničar in zraven še kot župan ter biti obenem ljudem na razpolago. Ljudje prihajajo na občino z nujnimi zadevami in hočejo govoriti z županom, pa ga morajo iskati v Porečah, kjer je v službi. Mi že razumemo, da na dveh mestih ni mogoče naenkrat biti, toda ta zadeva naj bi se rešila tako, da bi župan dobil dopust. Isto velja za okrajnega kmetijskega referenta.

Ljudje želijo še nekaj, kar bi se lahko ustreglo: doslej je bila pri nas navada, da je občina dala ljudem pred cerkvijo razglasiti važnejše objave. Zdaj se pa ljudem sporoča tako, da nabijejo pisanje na desko, kjer si ljudje preberejo, kar morajo vedeti. To pisanje pa je včasih tako drobno, da priletni človek brez očal ne more brati, ampak mora okrog poizvedovati, kaj je napisano. V drugih občinah imajo še povsod lepo in staro navado, da razglašajo obvestila pred cerkvijo. Prav bi bilo, če bi se tudi pri nas vrnilo k stari navadi. Sedaj se mnogokrat zgodi, da ljudje ne izvejo, kar bi morali vedeti in trpijo zaradi tega škoda.

SEKIRA

V Sekiri ima poleg mnogih drugih svojo leseno hišico tudi neki gospod. Hišica je bila opremljena in je bilo v nji mogoče tudi prenočevati. Pred nekaj dnevi pa so prišli ponoči tatovi in odnesli dva divana, mizo, štiri stole in omaro. Kredence niso mogli odnesti. Ker ni nihče videl, da bi ponoči kdo kaj vozil po cesti, sklepajo, da so tatovi prišli z ladjo po jezeru in stvari odpeljali. Varnostne razmere na deželi so postale take, da si ljudje ne upajo več mirno spati.

ZVABEK

»Prav lepa je žvabeška fara...« so peli te dni na primiciji preč. g. Janeza Polanca pod Stogartovim kozolcem v Dolenji vasi. Pa to je tudi res. Saj se kmalu še ni toliko dobrega storilo in žrtvovalo za čast božjo kot prav letošnje leto v naši fari. Kako je lepo videti mlade fante in dekleta, ki imajo v sebi smisel za žrtev za kaj lepega in idealnega. Le iz takih bo zrasedl nov po- žrtvovalen rod.

6. julija je pristopil prvič k oltarju bo- žjemu preč. g. Vodnik Francé. Pravijo, da je bila to prva sveta maša na Svetem me- stu. Kako željno smo jo pričakovali stari in mladi! V soboto zvečer smo pozdravili novomašnika pred župno cerkvijo. Zopet po enaindvajsetih letih je zadonela pesem: Novomašnik, bodi pozdravljen! Vse je bilo praznično razpoloženo, še zvon, ki mu je Hitler milostno prizanesel, je pel nekam bolj slovesno. Po prisrčnem sprejemu je novomašnik imel slovesne večernice, nakar se je podal na svoj dom.

Ančka in Marko tisti večer dolgo nista mogla zaspati.

Pri redkem pažu pod strešnjo bi bil Mar- ko, ki je znal še v spanju tanko prisluško- vati na vas, na polje, v Reber in Peči, ko- maj slišal, če bi se bili zvrzali volkovi za plotom. V lahni dremavici je čul svatov- sko veselo brenčati roje. Potem je padlo s centi strdi založeno satje nanj, izpod ka- terega se je hotel prebiti, da ga ne bi za- dušilo. Udaril je s pestjo ob preperete de- ske, da se je razleglo po vsem vrtu in še dlje, in se je prebudil: »Oh, zakaj je An- čka Podlipnikova. Če bi bila kakor naša Rozalka...«

Prav tisto uro je tudi Ančka želela, da bi ne bila Podlipnikova...

V srenji pa so se gospodarji spoprijeli. Podrobar je zbadal Podlipnika, da njegov ovčar pase za plotom. Cena mu ni bil tiho. Pa ga je zavrnil, da šele svet Florjan uka- že vsakemu na svojo stran. Ne. Oponesel jim je, da tudi drugi s Podrobarjem vred že pasejo jarce za plotom, čeprav nimajo še pastirjev.

»Je že res. Ampak pasemo jih razkrop- ljeno. Ne pa kar za planino zvrščenega tropa z vsemi zvonci vred.«

»Marko vas boli, ker je pokazal, da zna dobro pasti.«

»Mar nam Marko in njegov pes. Konje in govedo bi radi pasli, ko manjka krme,« so se najbolj glasni izgovarjali, da bi jim Podlipnik ne povedal še kake hude.

»Kaj pa čakate svetega Florjana. O sve- tem Juriju, pravijo, da se mora vrnati v ozimni skriti. Letos bi koze ne videl, če bi legla vanjo. In bečele že roje.«

In je bil Cena tisti, ki je nasvetoval, da naj na svetega Jurija dan začnejo pasti vsi živino.

Drugi dan smo se praznično oblečeni podali na Sveto mesto. Zunaj na prostem je lepo okrašen oltar pričakoval novo- mašnika. Katrica je imela precej skrbi in dela, da ga je okrasila. V cerkvi je oblekla Marijo v praznično obleko ter obesila obe- ma verižice okoli vratu, ki so jih bili da- rovali pred leti njuni častilci. Kako ljubko in milostno nas je gledala z oltarja. Katrici, svoji strežnici pa se je menda še posebej nasmejala, saj že lepo vrsto let krasi nje- no podobo. Čez dve leti bo obhajala tride- setletnico zveste in lepe službe. Marija ji gotovo pripravlja v nebesih lep venec za njeno zvesto in požrtvovalno službo.

Prvo »Gloria in excelsis Deo« je France nameraval zapeti zunaj cerkve, kjer je bil pripravljen oltar. Pa je nekdo rekel, da je Marija hotela imeti prvo novo mašo pri sebi. In to se je res zgodilo. Kar med pri- digo nam je poslala dež in smo morali k njej v cerkev, kjer smo se strnili okrog njenega oltarja kakor otroci okrog matere v mrzli zimi. Malo tesno je bilo, pa smo le prestali. Ob »Ite, missa est« je lahko vsak- do rekel: bilo je lepo.

Ko je Marija videla, da le ne gre, da bi se tako drenjali v cerkvi, nam je 13. julija, ko je drugi novomašnik preč. g. Janez Po- lanc nameril svoje korake k njej, poskr- bel za lepo vreme. Nekaj dni prej je še kar cefralo vsak dan po malem in megle so se vlekle od Golce — temne in težke — še v soboto, da smo se resno bali, da se bomo v drugo v cerkvi kuhali. Pa ni bilo tako. V nedeljo je posijalo toplo sonce in popilo vse meglice. Pokazalo se je modro nebo in nasmejalo se je lepo, praznično jutro. Od vseh strani so začeli prihajati ljudje, od blizu in daleč, peš, na kolesih, z vozovi in avtomobili. Kljub raznim me- jam, ki nas ločijo, se je nabralo mnogo ljudi. Koliko ljudi bi še bilo, če ne bi bile tako trdo postavljene meje med nas in brate po jeziku, krvi in duhu! »Dajte mi pet- najst podobice«, je rekla neka ženica. »Sa- ma sem prišla iz našega kraja. Prišlo bi jih še veliko, pa nimajo dovoljenj. Naro- čili so mi, naj jim prinesem podobice.« Ta primer je dokaz, da še živi vera v našem narodu, še je v njem živa narodna zavest, ki nas vleče skupaj. Zlasti pa slovesnosti, kakor so nove maše. Pa koliko črno oble- čenih gospodov je prišlo! V cerkvi v Žva- beku je kar zmanjkovalo prostora pred oltarjem. Ministranti so bili vsi preplašeni, kako bodo zmogli ministriranje, če bodo vsi gospodje maševali. Do sape so prišli šele, ko so zvedeli, da so to bogoslovci, ki bodo po nekaj letih šele postali novomašni- ki. Novomašnik je opravil prvo daritev na prostem. Stregla sta mu druga dva novo- mašnika. Vsi drugi smo bili zbrani, prav kakor pravi pesem: Verni kristjani, po- kleknimo zdaj... Po maši so nam vsi trije letošnji novomašniki dali novomašniški blagoslov. To je bilo res nekaj posebnega. Tržiča. Sram ga je bilo prosjačiti v doma- škofije prišli skupaj. To pot pa so bili v Žvabeku vsi skupaj. Slovesnost smo zaklju- čili popoldan s petimi litanijami.

Drugi dan je ukazal Marku, da mora na svetega Jurija dan zagnati trop v Peči.

*

Skozi špranje je pogledal dan na Brkov- čev skedenj. Iz svišli se je primotal To- maž, otepel slamo raz sebe in se pretegnil. Skoraj do peter je zasegel z rokami, tako je bil velik. Petnajst let je s kirasirji ogle- doval svet. Nekaj kratov je zamahnil s svojo težko sabljo v kri; tudi drugi so njemu večkrat puščali. Pred štirinajstimi dnevi pa je minilo dvajset let, odkar mu je pruska sablja posnela vse prste na levi roki in še pol dlani. Desetega malega trav- na sedemnajststoenoštridesetega leta pri Molvicah v Šleziji, kjer je bila huda bit- ka med Prusi in Avstriji.

Namesto kirasa in čelade so mu dali po- nošeno kmečko obleko — premajhna mu je bila — in še lajno so mu dali in pravico, da sme za kruhom skozi mesta in vasi po vsej državi.

Nastavil je proti domu. Čez dobrega pol leta je prodal v Tržiču lajno in pravico »za po vsej državi«, teden dni je pil in veseljačil za svoje in drugih denarje, saj je vedel povedati, da bi ga človek pos- lušal vso noč, in tako zalil zadnji napad »pri Molvicah v Šleziji« prav po kirasir- sko, se prespal in znova stopil na ceste brez pravice »za po vsej državi« in brez božjaka v žepu. Čez tri ure je stal na domačem pragu toč. kakor je bil odšel iz Tržiča. Sram ga je bilo prostjačiti v doma- čem kraju.

Brat Frone ga je takoj spoznal in ga je bil vesel; zaskrbelo ga pa je, ko mu je To- maž pokazal roko. Pa ga je poprosil samo za kot v svishli in da naj ga drugo nič ne skrbi.

Ko že poročamo iz tega konca, naj po- vemo še to, da so 15. junija pokazali naši otroci, kako imajo svoje mamice radi. Zju- traj so pristopili k sv. obhajilu in molili za svoje mamice, da bi jih ljubi Bog še dolgo ohranil zdrave in zadovoljne. Popol- dne pa so jim napravili nekaj veselih uric. Nekaj so jim zapeli, nekaj pa zagodli, tako da so se mamice od srca nasmejale. Ed- vard jih je dobro »rezal« kot muzikant. Pa tudi Tonček se mu je podal. Tudi s kmeti- čem, ki je ves oves zapil, smo bili zado- voljni. Želeli bi da bi se naši mali še kdaj kaj zmislili in nam pripravili spet kaj ve- selega.

Čez osem dni so se splašili naši fantje in dekleta in nam zaigrali tri šaljive igre. Flora in France sta kljub pičlemu času kar dobro zaigrala »Dva gluha«. Le to se nam je smešno zdelo, da se je Flora — tak fant — bal tako majhne živalice, kot je miš. Igralke so se tudi dobro odrezale. Želja nas vseh je, da bi spet kaj kmalu vi- deli kako igro, saj tu nimamo nobene za- bave in so nedeljski popoldnevi neskončno dolgi.

ŠKOCJAN

Slovanska apostola sv. Ciril in Metod veljata med Slovenci ne samo kot velika svetnika, ampak predvsem kot zaščitnika slovanstva in s tem v zvezi ju naš narod časti vsako leto na dan 5. julija, ko imata god. V Škocjanu smo imeli 6. julija okraj- no proslavo v spomin obeh zaščitnikov. Ker domače društvo, ki je pokazalo že lepe uspehe, spi in ni izgledov, da bi se kaj kma- lu prebudilo, so prišli igralci iz št. Vida in zaigrali igro »Plavž«. Napovedani so bili pliberški igralci in Smrtnikove sestre, pa zaradi tehničnih ovir ni bilo nobenega. Na- mesto njih so šentvitski fantje zapeli med odmorom nekaj narodnih in drugih več ali manj znanih pesmi. Na proslavi je govoril tajnik P. Z. V govoru je orisal delo in po- men slovanskih apostolov ter ju postavil za vzgled, kakšen mora biti ljudski duhov- nik, da ima narod koristi od njega in ob tej priliki podal svoje mnenje, kako bi mo- rala današnja duhovščina služiti svojemu narodu. Proslava je bila v šoli. V dvorani je bilo vse dvojezično pripravljeno. Bila sta namreč dva odra: slovenski in nemški. Torej zelo »nobel«. Pravijo, da mora tako biti, ker če stopi Slovenec na nemški oder, pri priči pozabi po čudnih zakonih narave naučeno besedilo; če pa stopi Nemec na slovenski oder, se mu zgodi isto. Ta primer nam najbolj dokazuje, da so ustvarjeni najboljši pogoji za iskreno in lojalno so- žitje.

S šolo smo nehali, ker se nam zdi, da smo letos postali dovolj učeni, če ne celo preveč. Nekaterim se pa zdi, da je še ved- no nekaj prostora ostalo v glavi, kamor se da še to in ono spraviti, da bo več notri. Ker oblasti priporočajo, da se mora izra- biti vsak prostor in posaditi ter obdelati vsak košček zemlje kar najboljšo, so ti navdušeni »dušebrižniki« priredili večerne »tečaje«, na katerih pulijo tečajnikom prazno slamo iz glave. Uspeh ni izostal. Na proslavi so bile vse stene popisane z najrazličnejšimi umotvori in začuda glo- bokimi mislimi, tako da učeni in modri Sa- lamon še daleč zaostaja za temi modrijani. Pa tudi sicer smo pridni. Žanjemo, da je

veselje — prav po udarniško. Pojavila pa se je neka čudna očesna bolezen. Nekateri slabo vidijo in kar zeleno pozanjejo. Samo da pade, saj zato je zraslo. Kakor mislimo, bo socialistična stranka poslala na Klo- pinjsko jezero otroke na počitnice, kjer je že vse polno letoviščarjev, ki so s kmeti zelo prijazni, kajti mleko, jajca in surovo maslo, ali kakor pravimo na kmetih »pu- ter«, so danes kalorije, za katerih uničenje ni potrebna nobena propaganda in pride pogibelj sama po sebi in res iz »ljudske volje«.

RINKOLE

Dolgo smo se, oziroma so se pripravljali in končno se bo le zgodilo, kar vsi že dolgo želimo in pričakujemo. Dobili bomo elek- triko in dela so v polnem teku, kolikor je lahko o brzini zaradi pomanjkanja materi- jala govora. Vendar upamo, da bomo z združenimi močmi tudi te težave prema- gali. Pa tudi sicer nam da bodoča luč mno- go opravkov. Pomeniti se je treba to in ono, kar se tiče vseh, ki bodo elektriko »kupili«, in zato večkrat zborujemo. Takih, ki bodo dobili luč, je dvanajst. Seveda bo to novo veselje precej stalo in vsak bo moral poseči precej globoko v žep in pri- vleči na dan nekaj tisočakov, kar naše ve- selje kali. Transformator bo kmalu gotov in potem bo kmalu posvetilo. Upamo, da do jeseni. Ravno prav, ker takrat začne noč močno dan požirati.

ŠT. OŽBOLT

Ker smo spravljani bolj v kraj, se o nas in našem kraju bolj malo sliši. Ker nas je bolj malo, se tudi malo kdaj kaj zgodi. Umiramo bolj počasi in tudi rodi se jih malo. Tudi ženimo se počasi, ker nas pač ni veliko in kjer ni veliko fantov in deklet, se kaj takega bolj na redko zgodi. Sedaj popravljamo cerkev našega patrona. Čisto prenovili jo bomo. Streho bo dobila novo in notranjščina bo dobila novo lice. Svet- nike in svetnice smo poslali v Celovec, kjer so jih brez »Bezugscheina« preoblekli in sedaj čakajo, da se bodo vrnili. Tudi oltar smo poslali v Celovec, kjer so ga preno- vili. Ko bomo 3. avgusta imeli žegnanje, bo cerkev gotova in svetniki in svetnice do- ma. Takrat nas obiščite, če imate dovolje- nje za »špehzono«. Ob takih prilikah plava vedno kaj takega v loncu, kar ob drugih dneih ne. Zadnjič enkrat sta šla iz našega kraja dva na obisk k našemu južnemu so- sedu, pa so ju dobili in posadili v »špek- kamro«, kjer sta premišljevala o minljivo- sti tega sveta, dokler ju niso poslali nazaj. Pravijo, da sta izgubila veselje do potova- nja in ne hosta več poskusila.

KORPIČE

»Mladost je norost, čez jarek skače kjer je most«, pravi pregovor. Tudi pri nas bi morali skoraj tako delati in skakati čez vo- do, kajti lansko jesen nam je voda podrla vse mostove in ker se niso »zgoraj« nič ga- nili, smo se morali pač spodaj in postaviti zasilne mostove, da smo mogli voziti in ho- diti čez. Sedaj so nekaj merili in upamo, da bodo postavili tista dva mostiča, ki se sa- ma od sebe nočeta narediti. Pri nas moraš zelo paziti, kam stopiš. Nek pastir je stopil malo predaleč in prišel čez mejo. Ni bilo sicer nič hudega, vendar je rabil dva dni, da je prišel nazaj.

rali mi kirasirji včasih. Mimogrede bo do sita napasel svojega konja.«

In ga je zaskrbelo, ali bo Podlipnik dr- žal besedo in vse leto pustil žrebca na pa- ši: »Nimaš boljšega psa pri konjih na pa- ši, kakor je žrebec. Ne volk ne medved se ne srečata rada z njim.«

Na Podlipnikovem dvoru mu je prihitel naproti Volkun in se mu prikupoval. Po- božal ga je med povešenimi uhlji: »Vol- kun! Kako boš pasel z Markom? Ni tako moder, kakor je bil Jernej, ki nas je vse učil. Nič se ne boj, Volkun, ne bomo ga pustili, kar nas je od starih ognjev.«

Marko je pri koritu polnil čutaro z vo- do. Pritekla je Ančka s škafo in ni ho- tela, da bi ji Marko pustil prej natočiti, saj je iskala prilike, da bi z njim sprego- vorila: »Marko, ne bodi hud na ata, če ti je prezgodaj ukazal gnati trop v Peči.«

»Saj nisem, Ančka.«

Za te besede bi bil Marko gnal trop na vrh Stola; ne samo med volkove in med- vede, med leve bi gnal past za Ančkino prijaznost.

*

Markovi jarci so pridrobili po stagnah na Krniški rob. Vodilni zvonec je potegnil proti vetru na levo, za Rodine; Marko je zabrlizgnil na kljuko. Ančkina pisana ovca je obotavljaje se zaokrenila na desno, pod Brunk. Obotavljal se je tudi Volkun. Po vetru za zlomka ni rad spustil tropa. Ka- kor napol slep se je vselej sukal po vetru pred jarci. Zato se je, ker ni mogel ovo- hati, kaj je pred njim.

Marko je zažvižgal na prste in ukazal: »Volkun, ženi!« Sam je stopil pred trop, pes jarcem za repe. Šele na Voglu sta jim spustila gobce v travo.

(Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

MATERIJALNA KULTURA NAŠIH PREDNIKOV

(Nadaljevanje.)

Na današnjih slovenskih tleh so našli staroslovenske grobove pri Tomaju na Krasu, na Sveti gori pri Litiji, pri Črnomlju, v Središču ob Dravi, pri Starem trgu pri Slovenjgradcu in pri Vidri vasi, Grabštajnu in Vrbi na Koroškem.

Za staroslovenske — in obenem slovanske grobove sploh — so najznačilnejši z umrlim v grob položeni obsedeni okraski. To so neke vrste obročki, ki so jih naši predniki nosili privezane kot nakit na senčih, in sicer po dvoje, troje ali še celo več na vsaki strani, pritrjene na zanke iz usnja ali platna, ki so bile zopet prišite na širok platnen trak, prevezan preko čela. Po oblikah so obsedeni obročki kaj različni. Material, iz katerega so izdelani obsedeni obročki staroslovenskih grobov, je po navadi bron, bolj poredko srebro.

Drugi pogosti dodatek staroslovenskih grobov so keramični izdelki, obstoječi iz srednjeveških posod, visokih, s kratkim vratom in zapognjenim robom.

Poleg obsežnih obročkov in posod so našli v staroslovenskih grobovih še vrsto drugih predmetov, prstane, zapestnice, ovratnice, razne obeske in drugo lepoticje. Vse to je po večini iz brona, nekaj ga je iz srebra in bakra in le malo iz železa, obeski so iz stekla, jantarja ali pa biserov. Redko je v staroslovenskih grobovih orožje in razni drugi predmeti vsakdanje rabe kot sekire, noži, kresilniki in drugo.

Svoje mrtvece so stari Slovenci pokopavali v nekem redu, v vrstah enega poleg drugega. Ponekod so pa mrliče tudi sežigali in pepel shranjevali v lončene žare, ki so jim priložili razno lepoticje in vse skupaj obdali z gomilo. Še ko je prvo krščanstvo prodiralo med Slovence, se naši predniki niso odrekli pokopu svojih mrtvecev po načinu predkrščanske dobe.

Če si v celoti ogledamo predmete, najdene v staroslovenskih grobovih, moramo reči, da so stari Slovenci živeli v razmeroma skromnih razmerah. Lepoticje ni posebno bogato, orodje je skromno po številu in izvedbi, keramika je revna po ornamentu in oblikah. Po naselitvi v novi domovini so se okrasili in drugi predmeti naših prednikov pod vplivom poznorimske provincialne kulture, ki so jo posredovali preostali staroprebivalci, in radi obnovljenega trgovskega prometa v mnogočem spremenili.

*

Če strnemo vse, kar smo v dosedanjih člankih govorili o začetnih dobah naše zgodovine, vidimo sledeče:

Pojav Madžarov v srednjem Podonavju zaključuje prvo obdobje zgodovine Slovencev v novi domovini. Trem stoletjem, od konca 6. pa do konca 9. stoletja, daje enotno obeležje vrsta pojavov in neka skupnost razvojnih smernic, ki nas opravičuje gledati v tej dobi naše preteklosti epoholikor toliko zaključenega značaja.

Slovensko razširjenje (ekspanzija) je v tem obdobju doseglo obseg, ki ga v kasnejših stoletjih ni nikdar razširilo, pač pa je po višku, doseženem v 9. stol., utrpelo znatno skrčenje svojih nacionalnih mej.

Slovence, ki so kot zapadni del Južnih Slovanov naselili alpske, kraške in panonske predele, še ne loči ona, kasneje po tuji politični in vojaški osvojitvi ustvarjena in ostro začrtana meja od rojakov istega rodu na jugu in jugovzhodu. Bolj kot kdaj v kasnejših stoletjih so jim enaki po načinu življenja in jeziku.

Slovinci so v tej dobi daleč od kake skupne narodne zavesti. Značilna zanje je razbitost, povzročena po načinu doseljavanja in terenu, ki so ga naselili. Preko rodov in žup prehajajo komaj v prvo stopnjo (štadij) plemenskega oblikovanja, ki je ustvarila med njimi dvoje samostojnih državnih tvorbo, svobodno slovensko Karantanijo in v Panoniji kratkotrajno Koceljevo kneževino. Še so med Slovenci žive težnje po politični neodvisnosti z naslonitvijo na istorodne in sorodne sosedo. Priključitev vsaj dela Slovencev panonskemu Ljudevitu in odpad kneza Kocelja z naslonitvijo na Veliko Moravsko je temu dokaz.

Še prevladujejo v tej dobi staroslovenski pravni, gospodarski in socialni red, ki ga v drugi polovici te epohe še ni mogel nadladati bavarsko-frankovski, čeprav ga je v silni meri pospeševala tuja politična nadvlada, krščanska cerkev in prva nemška kolonizacija.

Od srede 8. stol. izpodriva staro vero Slovencev nova krščanska. Širi se poglavitno iz treh območij: bavarskega, oglejsko-istrskega in grškobizantinskega. Slednje je poslalo brata Konstantina in Metoda, ki sta med delom Slovencev uveljavila slo-

govori po časopisu

vansko bogoslužje in razširila cerkveno literaturo v narodnem jeziku.

Politične razmere, ki jim ležijo vzroki izven območja Slovencev in njihove zemlje, so zastrle v 8. in 9. stoletju skromne osnove slovenske politične samostojnosti, duhovnega in književnega edinstva z ostalimi Južnimi Slovani ter v narodno cerkev usmerjene začetke.

POSTANEK RAZLIČNIH SLOVENSKIH KRAJIN

Sila madžarskih navalov je v prvi polovici 10. stol. strla mejne kraje, ki jih je frankovski sistem ustvaril na slovenskih tleh med Donavo in Jadranskim morjem. Od upravnih edinic frankovske dobe se je iz vrtince madžarske katastrofe rešila edino srednja slovenska pokrajina, Karantanija. Frankovske upravne in cerkvene uredbe se obdržale tu do neke mere še naprej in tudi dotok Nemcev v deželo ni nikdar popolnoma usahnil. V gorah zaščiten položaj je Karantanijo branil pred madžarsko invazijo in okupacijo. Tudi politična poteza je pripomogla da je Karantanija lažje vzdržala madžarski pritisk. Izgubila je namreč svoj izjemni politični položaj, ki ga je imela še pod Arnulfom; na mesto prejšnje samostojnosti stopi tesna naslonitev na vojvodino Bavarsko, katere stranska dežela postane Karantanija. Ob Anizi (Enps) in na Golici (Koralpe), na Pohorju in Karavankah tako meje med Veliko Bavarsko in toriščem madžarskih krdel. Vzdolž njih se bore Karantanci in Bavarci z ramo ob rami proti skupnemu sovražniku.

Tesna naslonitev Karantanije na Bavarsko je imela za posledico, da je ta postala voditeljica pri čiščenju panonsko-italskega prehoda od madžarskega gospodstva, da je nato Bavarska osnovala na osvobojenih tleh nove upravne edinice, postala nositeljica drugega vala germanizacije med Slovenci ter z njo mogočnega vpliva na celokupno izživljanje slovenske zemlje.

Bavarska vodi od srede 10. stol. ofenzivo proti Madžarom. Kmalu po prvih uspehih, ki so privedli leta 949 bavarsko-karantansko vojsko v samo deželo sovražnikovo, pride 952. leta do silnega povečanja ba-

varskega političnega območja. Veronsko krajino, Furlanijo in Istro prejme takrat bavarski vojvoda kot državne fevde in jih pridruži svoji združeni Bavarski in Karantaniji. S tem je bila ustvarjena ob vratih na Balkan in v Italijo pod vodstvom bavarskega vojvode močna skupina dežel, ki naj bi branila jugovzhodni del nove nemške države pred nevarnostmi od juga in vzhoda.

V samem madžarskem vprašanju je prineslo preobrat leto 955. Na Lerchfeldu pri Augsburgu potolčejo tega leta na dan 10. avgusta Nemci Madžare. Bitka je postala usodopolna za nadaljni razvoj dogodkov tudi na slovenski zemlji.

(Dalje prihodnjč.)

Izvoz češkoslovaškega krompirja

Pred drugo svetovno vojno ni Češkoslovaška republika izvažala svojega krompirja, nasprotno zgodnji in semenski krompir je stalno uvažala. Ta položaj se je pa v letu 1946 spremenil, in sicer iz dveh razlogov: na Češkoslovaškem je bila neverjetno bogata letina krompirja, katerega je po uporabi za življenske potrebščine in industrijske namene preostajalo zelo mnogo za izvoz. Tedaj se je češkoslovaška vlada odločila, da bo izvozila ves preostali krompir. To je bilo potrebno toliko bolj, ker je gospodarsko uničena in nekonsolidirana Evropa trpela izredno pomanjkanje krompirja. Češkoslovaška vlada je nudila krompir vsem prijateljskim in zavezniki državam: Jugoslaviji, Bolgariji, Romuniji, Franciji, Švici, Italiji, Braziliji in ameriški ter britanski okupacijski oblasti v Nemčiji. V letu 1946 so izvozili 54.000 vagonov krompirja v skupni vrednosti 2 milijard čeških kron. Poleg tega pa je Češkoslovaška izvozila tudi 200 vagonov škroba v vrednosti 24 milijonov Kč. S tako velikim izvozom krompirja je Češkoslovaška mnogo pripomogla k olajšanju prehranjevalne krize v povojni Evropi.

Obsodbe vojaških sodišč

Vojaško sodišče v Celovcu je dne 30. junija izreklo sledeče obsodbe:

Zaradi nedovoljene posesti zavezniške imovine in zaradi napačnih podatkov pri vojaškem sodišču je bil Turek Hussein Oglu Godel, star 24 let, obsojen na sedem mesecev zapora.

Zaradi tatvine zavezniške imovine (benčina) so bili obsojeni brezdomci Dafner

Gregor, Deutscher in Bollnowsky Boleslav na mesec dni zapora.

Zaradi istega prestopka je bil obsojen Avstrijec Schöffmann Franz, star 29 let, na dva meseca in Avstrijec Allesch Josef, star 19 let na mesec dni zapora. Ta dva sta ukradla iz REME-delavnice žarnice in dinamo.

Zaradi prekršitve neke odredbe o odnosih z britanskimi vojaki je bila 20-letna Avstrijka Markus Anna obsojena na 3 mesece zapora.

Zaradi krivde smrti nekega moškega pri cestni nezgodi je bil 24-letni Madžar Hegy Zoltan obsojen na 3 mesece zapora.

24-letni Avstrijec König Friedrich je bil obsojen na 14 mesecev zapora, ker je ukradel fotografski aparat.

Zaradi tatvine Fiat-Topolina so bili obsojeni: Nemci Lietschwager Reinhard na 6 mesecev, Blechert Fritz na 4 mesece, Heider Klaus na 3 mesece zapora.

Radio Celovec

Nedelja, 27. julija:

7.30: Jutranja glasba.
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Večerna pesem.

Ponedeljek, 28. julija:

7.15: Pouk slovenščine.
20.15: Poročila.

Torek, 29. julija:

7.15: „Pojav Habsburžanov v slovenski zgodovini“ (zgodovinsko predavanje).
20.15: Poročila.

Sreda, 30. julija:

7.15: Glasba s plošč.
20.15: Poročila.

Četrtek, 31. julija:

7.15: Pouk slovenščine.
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Poročila.

Petek, 1. avgusta:

7.15: „Pasijonske igre na Koroškem“, predavanje iz kulturne zgodovine.
20.15: Poročila.

Sobota, 2. avgusta:

7.15: „Ljudski običaji ob otrokovem krstu“, narodopisno predavanje.
20.15: Poročila.

Morebitne spremembe v času, bomo objavili pravočasno v radiu.

MALE OGLASI

Komur je kaj znanega o Rožanc Jožetu, nazadnje bivajočem v Postojni, naj sporoči na naslov Vlado Rvačev, Salzburg, Auer-spergstrasse 15. 331

Poslužite se priloženih položnic in plačajte naročnino!

SLOVENEK

star 44 let, želi v svrhu ženitve spoznati pošteno Slovenko do 36 let. — Samo resne ponudbe s sliko poslani na upravo „Koroške kronike“, Celovec, Funderstrasse 1. 333

SLOVENEK

star 36 let z lepimi prihranki, po poklicu mesar, želi v svrhu ženitve spoznati pošteno Slovenko. Slika je zaželeni in bo v slučaju nesoglasja vrnjena. Ponudbe poslati na upravo lista pod „Lepa preteklost“. 329

Kdo ve kje se nahaja

Jožef Božič

rojen 4. III. 1925 v Selenburgu pri Prevaljah v Mežiški dolini, naj sporoči na naslov: Leonard Katz, vlg. Raunig, Unterdorf, pošta: Pliberk (Bleiburg). Božič je bil 13. XI. 1944. leta odpeljan v taborišče Buchenwald. Njegovo zadnje sporočilo je bilo od 18. 4. 1945. leta. 332

Sprejem

čevljarskega pomočnika

vajenega vseh del. Hrana in stanovanje v hiši. Nastop službe takoj. Predstaviti se osebno pri Marija Widman, Poreče 110 (Pörschach).

V najem vzamem za dobo treh mesecev

električni motor

za sadno stiskalnico (5 — 7 PS). Plačilo po dogovoru. Ponudbe poslati na upravo lista pod „Mošt“. 330

OPOZORILO

V soboto, 26. julija bo izšla posebna številka „Koroške kronike“ z zanimivo vsebino in lepimi slikami, ki ponazorujejo nastanek časopisa in nam razkrivajo tajnost radijskih oddaj.

To številko, ki je namenjena za drugo obletnico „Koroške kronike“, bomo poslali brezplačno vsem naročnikom, ostali pa jo bodo lahko kupili pri naših preprodajalcih za običajno ceno.



V cvetu mladosti nas je 21. julija 1947, po dolgem trpljenju zapustila naša nad vse ljubljena, devetnajstletna

MIMICA

Pokopali smo jo v torek, 22. julija 1947 ob peti uri popoldne na skupnem taboriščnem pokopališču v Kellerbergu.

Vsem, ki so nam stali ob strani, poklonili lepo cvetje in jo spremili na njeni zadnji poti, iskrena hvala.

Kellerberg, Dražiči pri Metliki, 23. julija 1947.

Žalujoči:

Ana in Ivan Lukazer, starši, Janez, brat in ostalo sorodstvo.